KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU

formujúca myseľ i srdce

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Mária Balážová

Kto vie nech učí

Metodický materiál

I.

Projekt „Kto vie, nech učí“ sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

Kód projektu: 312011AKK9 Kód výzvy: OPLZ-PO1/2019/DOP/1.3.1-01

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM ĽUDSKÉ ZDROJE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

www.esf.gov.sk www.minedu.gov.sk www.ludskezdroje.gov.sk www.ku.sk

Katolícka univerzita v Ružomberku
Pedagogická fakulta

RNDr. Mária Balážová, PhD.

METODICKÝ MATERIÁL I.

Vzdelávací materiál je výstupom projektu „**Kto vie, nech učí**“

Operačný program: Ľudské zdroje
Spolufinancovaný fondom: Európsky sociálny fond
Prioritná os: Vzdelávanie
Kód výzvy: OPLZ-PO1/2019/DOP/1.3.1-01; 312011AKK9
Investičná priorita: Zlepšenie kvality, efektívnosti a prístupu k terciárnemu ekvivalentnému vzdelávaniu s cieľom zvýšiť počet študujúcich a úroveň vzdelania, najmä v prípade znevýhodnených skupín.
Špecifický cieľ: Zvýšiť kvalitu VŠ vzdelávania a rozvoj ľudských zdrojov v oblasti výskumu a vývoja s cieľom dosiahnuť prepojenie VŠ vzdelávania s potrebami trhu práce.
Hlavný cieľ: Účinnejšie prepojiť teoretické vzdelávanie na akademickej pôde a praktické vzdelávanie v cvičných školách a cvičných školských zariadeniach u študentov Pedagogickej (PF) a Filozofickej fakulty (FF) Katolíckej univerzity (KU) v Ružomberku a dosiahnuť tak skvalitnenie prípravy budúcich pedagógov a odborných pracovníkov.
Podaktivita č. 3: Tvorba podporných metodických a vzdelávacích materiálov

VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok

ISBN 978-80-561-1072-0

Ružomberok 2023

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM ĽUDSKÉ ZDROJE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Obsah

Úvod **3**

1 Osobnostný rast študenta Pedagogickej fakulty **5**

2 Úvodné strany pedagogického denníka v závislosti od typu praxe **7**

3 Dokumenty pre jednotlivé praxe **13**
3.1 Pedagogická stáž 13
3.2 Hospitačná pedagogická prax 16
3.3 Súvislá prax 20

4 Charakteristika sledovaných javov vyučovacieho procesu v kontexte jednotlivých typov praxe **23**
4.1 Ciele vyučovacej hodiny 23
4.1.1 Bloomova taxonómia vyučovacích cieľov 24
4.1.2 Kratwohlova taxonómia vyučovacích cieľov 25
4.1.3 Andersonova a Krathwohlova taxonómia učenia 26
4.1.4 Revidovaná Bloomova taxonómia Andrew Churchesom 27
4.2 Kľúčové kompetencie 29
4.3 Typ a druh organizačnej formy vzdelávacieho procesu 32
4.4 Motivačná fáza vyučovacej hodiny a výchovného procesu 36
4.5 Vyučovacie prostriedky 39
4.6 Expozičná fáza vyučovacej hodiny 44
4.7 Fixačná fáza vyučovacej hodiny 47
4.8 Diagnostická fáza vyučovacej hodiny 50
4.9 Osobnosť učiteľa 53

5 Reflexia a sebareflexia pedagogickej praxe **56**
5.1 Správa študenta - stážistu zo stáže 59
5.2 Stručné zhrnutie vyučovacej hodiny učiteľa študentom hospitačnej praxe 60
5.3 Reflexia a sebareflexia súvislej praxe 62
5.3.1 Metodický rozbor vyučovacej hodiny študenta súvislej praxe cvičným učiteľom 62
5.3.2 Sebareflexia študenta po absolvovaní výstupu 63

Použitá literatúra **69**

Úvod

Reflexívna prax je kritickou súčasťou profesionálneho rastu a rozvoja učiteľov. Zahŕňa cielené skúmanie a analýzu vlastných vyučovacích postupov, skúseností a interakcií so žiakmi a študentmi s cieľom získať lepšie poznatky, zlepšiť vzdelávacie stratégie ako i zlepšiť samotné výsledky vzdelávania žiakov.

Pedagogická prax je rovnako dôležitá pre budúcich učiteľov, pretože vytvára základ pre ich profesionálny rast a rozvoj. Pomáha budúcim učiteľom rozvíjať základné zručnosti, ktoré prispejú k ich efektívnosti v triede. V kombinácií so sebareflexiou môžu zdokonaliť svoje pozorovacie schopnosti, schopnosti kritického myslenia a schopnosti sebahodnotenia. Tieto zručnosti sú pre budúcich učiteľov kľúčové na to, aby počas svojej kariéry neustále zlepšovali svoje vyučovacie postupy. Budúci učitelia majú možnosť prostredníctvom praxe jasne pochopiť svoje silné a slabé stránky ako i identifikovať oblasti potrebného rastu. Prax tak vštepuje budúcim učiteľom myslenie neustáleho zlepšovania sa. Tento záväzok k neustálemu vzdelávaniu a rastu pripravuje budúcich učiteľov aj na prispôsobovanie sa meniacemu sa vzdelávaciemu kontextu ako aj na neustále začleňovanie nových stratégií počas celej ich budúcej kariéry.

Prax pomáha budúcim učiteľom tiež zosúladiť vyučovacie postupy s ich filozofiou a presvedčením o vzdelávaní. Kritickým skúmaním svojich vyučovacích metód a úvahami o vplyve ich konania na žiakov môžu zabezpečiť, že ich vyučovanie bude v súlade s ich základnými hodnotami.

Pedagogická prax umožňuje budúcim učiteľom aj predvídať a pripraviť sa na výzvy, s ktorými sa môžu v triede stretnúť. Uvažovaním o rôznych scenároch a zvažovaním potenciálnych riešení môžu vyvinúť stratégie na riešenie rôznych situácií pri vyučovaní a učení. Učiteľstvo môže byť náročné povolanie a vyskytnú sa aj chvíle výziev a neúspechov. Už pedagogická prax podporuje aj odolnosť budúcich učiteľov či už učením sa z neúspechov, identifikovaním oblastí na zlepšenie a prispôsobením svojich stratégií. Táto odolnosť ich podporí pri prekonávaní prekážok a udržiavaní ich odhodlania učiť.

V neposlednom rade, pedagogická prax tiež pestuje u budúcich učiteľov empatiu a prístup zameraný na žiakov. Uvažovaním o svojich interakciách so žiakmi a zvažovaním vplyvu na jednotlivých žiakov, budúci učitelia rozvíjajú hlbšie pochopenie potrieb, motivácií a perspektív žiakov. Prax pripravuje budúcich učiteľov na možnosti spolupráce a mentoringu. Zapojením sa do reflexívnych diskusií s rovesníkmi a skúsenými pedagógmi sa budúci učitelia môžu poučiť zo skúseností iných a získať cenné poznatky. Táto spolupráca podporuje aj pocit komunity a profesionálnu podporu a umožňuje budúcim učiteľom prispievať k rastu a rozvoju svojich kolegov.

V sumáre, pedagogická prax má pre budúcich učiteľov nesmierny význam, pretože ich vybavuje základnými zručnosťami, pripravuje ich na výzvy v triede, zosúlaďuje ich vyučovacie postupy s ich presvedčením, podporuje odolnosť a pestuje prístup zameraný na žiaka. Dôležité je, aby jej priebeh bol vždy spojený aj s reflexiou. Zavedením reflexívnej praxe od začiatku, si budúci učitelia pripravujú pôdu pre plnohodnotnú a pôsobivú kariéru vo vzdelávaní.

Pedagogická prax v rámci predkladaného projektu pozostáva z troch typov pedagogických praxí (stáž, hospitačná a súvislá prax), ktoré nasledujú za sebou v súlade s konceptom

osobnostného pedagogického rastu budúcich učiteľov. V predkladanej publikácií sa budúci učitelia základných škôl zoznámia s dôležitými javmi, ktoré je potrebné sledovať v rámci jednotlivých typov praxe, získajú všetky potrebné dokumenty potrebné na absolvovanie praxe ako i formuláre, ktoré pomôžu študentovi s efektívnou sebareflexiou, ktorá je nevyhnutnou podmienkou toho, aby prax bola účinná. Všetky potrebné formuláre sú farebne odlíšené pre jednotlivé typy praxe (stáže červenou, hospitačná prax modrou a súvislá prax žltou), čo umožní študentovi ľahšiu orientáciu.

Verím, že dôkladné oboznámenie sa s jednotlivými prvkami praxí umožnia budúcim učiteľom nielen efektívne prezentovať získané vedomosti, ale bude im nápomocné i v celej budúcej kariére.

1 Osobnostný rast študenta Pedagogickej fakulty

Zápisom študentov Pedagogickej fakulty sa začína ich príprava na budúce povolanie učiteľa. V rámci štúdia na fakulte získajú potrebný základ na toto budúce povolanie, ich vzdelávanie v rôznych aspektoch však musí pokračovať počas celej budúcej kariéry. Je nevyhnutný ich osobnostný rast, ktorého začiatky sú ale späté s obdobím štúdia na Pedagogickej fakulte.

Osobný rast študenta, budúceho učiteľa, bude ovplyvnený rôznymi faktormi, vrátane pokroku vo vzdelávaní, vyvíjajúcimi sa metodológiami výučby ako i meniacimi sa spoločenskými potrebami. V prvom rade preto osobný rast študenta ako budúceho pedagóga bude zahŕňať osvojenie si myslenia celoživotného vzdelávania. Neustály profesionálny rozvoj bude rozhodujúci, aby zostali informovaní o najnovších vyučovacích postupoch, integrácii technológií a výskume vzdelávania. V dnešnej dobe budú napríklad musieť vedieť plynulo používať digitálne nástroje, online platformy a vzdelávací softvér, aby zvýšili zapojenie žiakov, spoluprácu a vzdelávacie výsledky. Učitelia budúcnosti budú musieť byť prispôsobiví a flexibilní v reakcii na rýchlo sa meniace prostredie vzdelávania.

Pre budúceho učiteľa je dôležitý aj rozvoj kritického myslenia a zručností pri riešení problémov. Povzbudzovanie žiakov, aby kriticky premýšľali, analyzovali informácie a riešili skutočné problémy, im pomôže stať sa nezávislými a angažovanými študentmi.

Budúci učitelia budú musieť zlepšiť svoje zručnosti v oblasti spolupráce a komunikácie. V svojom povolaní budú totiž úzko spolupracovať s ostatnými pedagógmi, rodičmi a inými zainteresovanými stranami, aby tak podporili kooperatívny vzdelávací ekosystém, ktorý je prínosom pre žiakov.

Ako budúci pedagógovia, by mali v rámci osobného rastu rozvíjať aj svoje vodcovské schopností. Učitelia budú mať príležitosť viesť vzdelávacie iniciatívy, mentorovať nových učiteľov a prispievať k rozvoju učebných osnov, čím budú mať širší vplyv na oblasť vzdelávania. Rozvoj vodcovských schopností by mal ísť ale ruka v ruke aj s rozvojom emocionálnej inteligencie. Budúci učitelia musia byť empatickí, súcitní a chápaví, budú poskytovať svojim študentom emocionálnu podporu a vytvárať bezpečné a výživné vzdelávacie prostredie. Mali by mať pochopenie a oceniť rôzne kultúry, perspektívy a identity, čo je nevyhnutné pre vytvorenie inkluzívneho vzdelávacieho prostredia, ktoré podporuje rovnosť a rešpekt. Napokon, osobný rast musí zahŕňať uznanie dôležitosti starostlivosti o seba. Budúci učitelia budú musieť uprednostniť svoje duševné, emocionálne a fyzické zdravie, aby si udržali vášeň pre vyučovanie a poskytli svojim študentom najlepšiu podporu.

Osobný rast je tak neustála cesta, ktorá sa vyvíja počas celej kariéry učiteľa. Prijatie neustáleho učenia, otvorenosť voči zmenám a prispôsobenie sa novým vzdelávacím paradigmám bude kľúčom k úspechu budúceho učiteľa. Počas štúdia výrazne napomáha osobnému rastu u budúcich učiteľov **pedagogická prax**. Pedagogická prax spojená s reflexiou ich vyučovacích stratégií, techník riadenia triedy a výsledkov žiakov im umožní neustále zlepšovať svoje vyučovacie metódy a robiť rozhodnutia založené na údajoch. Aby bola účinná a nie frustrujúca, je však tiež potrebné dodržiavať určitú postupnosť jednotlivých typov pedagogických praxí. Štandardné členenie pedagogických praxí v závislosti od úrovne zapojenia študenta je na prax hospitačnú (náčuvovú), priebežnú a súvislú.

Hospitačná prax zahŕňa pozorovanie a analýzu práce učiteľa, dôkladné skúmanie vyučovacích praktík, stratégií a interakcií, ktoré učitelia používajú v triede. Cieľom tohto procesu je získať prehľad o efektívnosti výučby, zaangažovanosti žiakov a výsledkoch vzdelávania. V rámci súvislej praxe už študent sám vedie vyučovaciu hodinu pod dozorom cvičiaceho učiteľa splňujúceho stanovené kvalitatívne podmienky. Priebežná pedagogická prax je kombináciou náčuvovej a súvislej praxe, kde sú observačné hodiny doplnené o prvotné samostatné výstupy študentov. V rámci realizovaného projektu *Kto vie nech učí* boli aj z dôvodu intenzívnejšej podpory osobnostného rastu študentov posilnené hospitačná a súvislá prax. Špecifikom je ich doplnenie o nový typ, Pedagogickú stáž, realizovanú v rámci vzdelávania budúcich učiteľov ešte pred hospitačnou praxou. Jej prvoradým cieľom je oboznámiť študentov so školským prostredím, čo im zároveň napomáha s intenzívnejšou identifikáciou sa ako budúcich učiteľov. Absolvovanie všetkých typov praxí, vedením pedagogického denníka a absolvovaním reflexívnych a sebareflexívnych rozborov majú študenti učiteľstva napokon dostatok príležitostí k osobnostnému rastu v prospech ich budúceho povolania.

Ako som už spomenula v úvode, v predkladanej publikácii študenti učiteľstva získajú všetky potrebné dokumenty, návody a inštrukcie na úspešné a účinné absolvovanie praxí a tak ich intenzívny osobnostný rozvoj.

2 Úvodné strany pedagogického denníka v závislosti od typu praxe

PEDAGOGICKÁ STÁŽ

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

PEDAGOGICKÝ DENNÍK

Z PEDAGOGICKEJ STÁŽE

Meno a priezvisko:

Ročník:

Semester:

Forma štúdia:

Mentor praxe:

Metodik praxe:

Hodnotenie: A B C D E Fx

HOSPITAČNÁ PEDAGOGICKÁ PRAX

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

PEDAGOGICKÝ DENNÍK

Z HOSPITAČNEJ PRAXE

Meno a priezvisko:

Ročník:

Predmet:

Semester:

Forma štúdia:

Cvičný učiteľ:

Metodik praxe:

Hodnotenie: A B C D E Fx

SÚVISLÁ PRAX

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

PEDAGOGICKÝ DENNÍK

ZO SÚVISLEJ PRAXE

Meno a priezvisko:

Ročník:

Predmet:

Semester:

Forma štúdia:

Cvičný učiteľ:

Metodik praxe:

Hodnotenie: A B C D E Fx

3 Dokumenty pre jednotlivé praxe

3.1 Pedagogická stáž

Cieľom pedagogickej stáže je získať praktické skúsenosti s organizáciou a fungovaním školy alebo školského zariadenia. Realizácia pedagogickej stáže bakalárskych študentov vyvstáva z potreby rozšíriť praktickú formu výučby v študijných programoch pripravujúcich budúcich učiteľov a odborných zamestnancov. Prostredníctvom stáže sa študenti prvýkrát prepájajú s prostredím cvičných škôl. Základnou požiadavkou je, aby sa študenti bakalárskeho štúdia zoznámili s pedagogickou praxou na školách z čo najširšieho uhla pohľadu, vrátane oboznámenia sa s činnosťami a procesmi na cvičných školách, ktoré priamo nespadajú do oblasti odbornej výuky.

Študenti absolvujú stáže pod vedením svojho mentora (pedagogického zamestnanca cvičnej školy) a budú mať možnosť zúčastniť sa rôznych predmetov v rôznych ročníkoch školy. Pozitívom takto koncipovanej stáže je, že umožňuje študentom získať prehľad o rôznych didaktických možnostiach vedenia výuky, ako aj reálnom fungovaní cvičnej školy. Mentor bude facilitovať praktické oboznamovanie sa študenta s prostredím školy a v primeranej miere ho môže zapojiť do administratívnych a organizačných činností pedagogického zamestnanca.

Stáž realizovaná v rámci zimného semestra bakalárskeho štúdia sa orientuje na úvodné oboznámenie sa študenta s prostredím cvičnej školy a umožňuje študentovi spoznať fungovanie školy/školského zariadenia a jeho riadenia. Študent bude mať možnosť počas realizácie stáže spoznať kompetencie triedneho učiteľa (a s tým súvisiace úlohy), prostredie triedy, prostredie školy, zoznámiť sa s organizáciou vyučovacieho procesu a špecifických podmienok formálneho i neformálneho vzdelávania. Stážujúci študent bude mať taktiež možnosť zúčastniť sa na poradách učiteľského zboru, vykonávať asistenciu pri dozoroch alebo vypomáhať pri školských exkurziách a podobne. Stáž realizovaná v rámci letného semestra bakalárskeho štúdia je zameraná na získanie praktickej skúsenosti a adaptovania sa v prostredí cvičnej školy. Ide o formu pravidelného zúčastňovania sa na organizácii a vedení života školy/školského zariadenia v zmysle rozvíjania odbornej profilácie, ako aj zručností, ktoré sú súčasťou pedagogického povolania. Obsahová náplň stáže bude pozostávať zo získania a prehĺbenia praktických zručností ohľadom riešenia konfliktov v žiackom kolektíve, budovania triedneho kolektívu, vytvárania pozitívnej klímy, zvýšenia motivácie žiakov k učeniu a práce so žiakmi zo znevýhodneného prostredia a so žiakmi s poruchami správania.

<u>Zoznam výstupov zo strany cvičnej školy/školského zariadenia je:</u>

Plán pedagogickej stáže

Výkaz pedagogickej stáže

<u>Zoznam výstupov z pedagogickej stáže zo strany študenta je:</u>

Správa študenta z pedagogickej stáže * *vzor dokumentu sa nachádza v kapitole* 3

Plán stáže

Meno a priezvisko študenta - stážistu: .....

Škola: .....

Rozsah stáže: .....

Mentor stáže: .....

Názov stáže: **Stáž A**

Stručný plán stáže:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dátum a podpis: .....

Sumár stáže

Meno a priezvisko študenta - stážistu:

Cvičná škola/školské zariadenie:

Mentor stáže: .....

Dátum	**Činnosť/aktivita**	**Počet hodín stáže**
Slovné hodnotenie:		

Dátum a podpis mentora stáže: .....

Podpis riaditeľa a pečiatka školy .....

3.2 Hospitačná pedagogická prax

Cieľom hospitačnej pedagogickej praxe v rámci projektu *Kto vie nech učí* je rozšíriť praktické kompetencie a rozvíjať pedagogické a odborné zručnosti študentov PF a FF KU prostredníctvom navýšeného počtu hodín pedagogickej praxe/praktickej prípravy a inovovaného (reflexívneho) modelu hospitačnej praxe. Potreba realizácie tejto aktivity je vyvolaná potrebou širšieho prepojenia akademického vzdelávania s praxou a pretavenia naučenej teórie do jej aplikovania. Realizácia zvýšeného počtu inovovaných praxí umožní študentom bakalárskeho stupňa štúdia rozšíriť pedagogické kompetencie v kontexte ich individuálnej odborovej profilácie a nad rámec doterajších praktických skúseností.

Hospitačná pedagogická prax umožňuje študentom pripravujúcim sa na budúce povolanie učiteľa alebo odborného zamestnanca na bakalárskom stupni štúdia pozorovať vyučovanie alebo výchovnú činnosť (vzhľadom na odbornú profiláciu študenta a študijný odbor) v cvičnom zariadení (cvičná škola alebo cvičné školské zariadenie zapísané v Sieti škôl a školských zariadení v zmysle podmienok výzvy o poskytnutie NFP). Hospitačná pedagogická prax sa zameriava na priame pozorovanie koncepčných a metodických prístupov a špecifických osobitostí vyučovacej alebo výchovnej činnosti vzhľadom na odbornú profiláciu študenta a študijný odbor. Prax absolvujú študenti bakalárskeho štúdia nad rámec ich doterajšieho rozsahu hospitačnej pedagogickej praxe. Prax bude realizovaná formou rozšíreného a inovovaného modelu hospitačnej praxe študenta. Inovácia spočíva v tom, že popri rozvíjaní profesijných kompetencií študenta bude zvýšený dôraz kladený na aktívnu tvorbu vlastných znalostí prostredníctvom reflexie zažitej skúsenosti a sebareflexie vlastných činností. Možnosť absolvovať hospitačnú pedagogickú prax bude ponúkaná ako predmet v študijných programoch všetkým študentom spĺňajúcim podmienky zaradenia do cieľovej skupiny projektu nad rámec praxí financovaných z dotácie štátneho rozpočtu SR. Pre študentov učiteľstva s jednou aprobáciou to bude v rozsahu 13 hodín za semester a pre študentov učiteľstva v kombinácii v rozsahu 26 hodín za semester (13 hodín za každú aprobáciu).

<u>Zoznam výstupov hospitačnej praxe zo strany študenta je:</u>

Metodický rozbor vyučovacej hodiny učiteľa študentom hospitačnej praxe (pre každú hodinu náčuvu).

*Stručné hodnotenie vyučovacej hodiny učiteľa študentom hospitačnej praxe (pre každú hodinu náčuvu).

<u>Zoznam výstupov súvislej praxe zo strany cvičného učiteľa je:</u>

*Stručný záznam učiteľa z vlastnej vyučovacej hodiny a pedagogická reflexia metodického rozboru VH študentom (pre každú hodinu náčuvu).

*Celkové hodnotenie študenta na hospitačnej praxi cvičným učiteľom (1 krát).

*Výkaz z hospitačnej praxe (1 krát).

* *vzor dokumentu sa nachádza v kapitole* 3

Metodický rozbor vyučovacej hodiny učiteľa študentom hospitačnej praxe

Hospitujúci (Meno študenta): .....

Dátum: .....
Vyučujúci: .....
Škola (názov):.....
Trieda: .....
Počet žiakov v triede: .....
Vyuč. hodina v rozvrhu: .....
Predmet: .....

Téma vyuč. hodiny: .....

Ciele vyučovacej hodiny.....

.....

Kľúčové kompetencie:.....

.....

PRIEBEH VYUČOVACEJ HODINY

ČAS	SLED DIDAKTICKÝCH AKTIVÍT*	PRIEBEŽNÉ POZNÁMKY A HODNOTENIE **

ČAS	SLED DIDAKTICKÝCH AKTIVÍT*	PRIEBEŽNÉ POZNÁMKY A HODNOTENIE **

Záznamy študenta počas prebiehajúcej hodiny:

*** SLED DIDAKTICKÝCH AKTIVÍT -** ***V rámci priebehu VH si študenti zaznamenávajú:***

Vyučovacia hodina, typ, druh organizačnej formy

Formy a metódy kontroly domácich úloh

Spôsob, obsah a rozsah preverovania žiackych vedomostí

Motivačná fáza - postupy motivácie, oznámenie cieľa VH

Expozičná fáza - taxonómia kognitívnych cieľov, štruktúru učiva, uplatnené metódy a prostriedky výkladu

Fixačná fáza - upevňovanie nového učiva, druhy fixačných metód, etapy fixácie

Diagnostická fáza - hodnotenie a klasifikácia vedomostí a splnenia cieľov

**** PRIEBEŽNÉ POZNÁMKY A HODNOTENIE VH -** ***V rámci priebehu VH si študenti zaznamenávajú***

Správanie žiakov na začiatku VH, úpravu triedy, pripravenosť učebných pomôcok a technických prostriedkov VH, upriamenie pozornosti žiakov na začiatok VH

Domáce úlohy – ich orientácia na tvorivé myslenie, hodnotenie domácich úloh, miera realizácie domácej úlohy a jej kontrola

Preverovanie žiackych vedomostí - aktivizáciu kolektívu triedy pri individuálnom skúšaní, klasifikáciu žiackych vedomostí, validitu a reliabilitu písomných testov

Motivácia – formu oznámenia cieľov VH, uplatňovanie interdisciplinárnych a vnútropredmetových vzťahov, aktivizáciu žiackych vedomostí a zručností

Expozičná fáza - modernizáciu obsahu, foriem a prostriedkov VH

Fixačná fáza – možnosti praktickej aplikácie nových poznatkov, formuláciu a spôsob zadávania kontrolných úloh, upevňovanie psychomotorickej zručnosti

Diagnostická fáza – kontrolu dosiahnutia vyučovacích cieľov, individuálne a skupinové hodnotenie, zohľadnenie individuálnych osobitostí a špecifických potrieb žiakov

3.3 Súvislá prax

Súvislá pedagogická prax umožňuje študentom pripravujúcim sa na budúce povolanie učiteľa alebo odborného zamestnanca na magisterskom stupni štúdia dlhodobejšie realizovať priamu vyučovaciu alebo výchovnú činnosť vzhľadom na odbornú profiláciu študenta a študijný odbor. Prax prebieha v cvičnom zariadení, kam patria cvičné školy alebo cvičné školské zariadenia zapísané v Sieti škôl a školských zariadení SR.

Súvislá pedagogická prax sa zameriava na časovo dlhšiu priamu vyučovaciu alebo výchovnú činnosť v rámci odbornej profilácie študenta. Študent sa dočasne stáva súčasťou pedagogického zboru školy a pod odborným vedením cvičného učiteľa realizuje výučbu alebo výchovnú činnosť.

Prax bude realizovaná formou rozšíreného a inovovaného modelu súvislej praxe študenta. Inovácia spočíva v tom, že popri rozvíjaní profesijných kompetencií študenta bude zvýšený dôraz kladený na aktívnu tvorbu vlastných znalostí prostredníctvom reflexie zažitej skúsenosti a sebareflexie vlastných činností.

Pre študentov učiteľstva s jednou aprobáciou je súvislá prax v rozsahu 13 hodín za semester a pre študentov učiteľstva v kombinácii v rozsahu 26 hodín za semester (13 hodín za každú aprobáciu).

Zoznam výstupov súvislej praxe zo strany študenta:

Príprava študenta na konkrétne vyučovacie hodiny v súlade s harmonogramom praxe (pre každú odučenú hodinu).

*Sebareflexia študenta po absolvovaní výstupu (pre každú odučenú hodinu).

Zoznam výstupov súvislej praxe zo strany cvičného učiteľa:

* Metodický rozbor vyučovacej hodiny študenta súvislej praxe cvičným učiteľom (pre každú odučenú hodinu).

* Celkové hodnotenie študenta na súvislej praxi cvičným učiteľom (1 krát).

* Sumár zo súvislej pedagogickej praxe (1 krát).

* *vzor dokumentu sa nachádza v kapitole* 3

Príprava študenta na konkrétne vyučovacie hodiny

Meno a priezvisko študenta

Príprava č.

Predmet: .....

Tematický celok: .....

Téma vyuč. hodiny: .....

Ročník: .....

Ciele vyučovacej hodiny:
.....
.....
.....

Kompetencie:
.....
.....

Organizačná forma: .....

Vyučovacie metódy: .....

Pomôcky: .....

Medzipredmetové vzťahy: .....

Priebeh vyučovacej hodiny:

^Čas ... (Uvedieme predpokladaný čas činnosti a popíšeme činnosť učiteľa a žiakov)

^Čas ... (Uvedieme predpokladaný čas činnosti a popíšeme činnosť; podobne postupujeme pri príprave ďalej)

^pokračujeme na ďalších listoch

4 Charakteristika sledovaných javov vyučovacieho procesu v kontexte jednotlivých typov praxe

4.1 Ciele vyučovacej hodiny

Pojmom ciele výučby označujeme očakávané výstupy a výsledky vzdelávania. Hlavným cieľom výučby je pripraviť žiakov na úspešné zvládnutie budúcich výziev a problémov v reálnom svete.

Tieto ciele sú zvyčajne založené na širších cieľoch vzdelávacieho kurikula a sú navrhnuté tak, aby pomohli študentom rozvíjať ich vedomosti, zručnosti a pochopenie predmetu. Ciele vzdelávacích hodín sa môžu líšiť v závislosti od predmetu, ročníka a vzdelávacieho kontextu. Niektoré ciele sú však spoločné ako štandardná súčasť vzdelávacích hodín. Patria sem:

1. Získavanie vedomostí: Pomôcť študentom získať nové informácie a vedomosti o určitej téme alebo predmete.

2. Rozvoj zručností: Pomôcť študentom rozvíjať špecifické zručnosti súvisiace s predmetom, ako je kritické myslenie, riešenie problémov alebo komunikačné zručnosti.

3. Konceptuálne chápanie: Pomôcť študentom rozvíjať hlboké pochopenie základných pojmov a princípov týkajúcich sa predmetu.

4. Formovanie postoja: Pomôcť študentom rozvíjať pozitívne postoje k učeniu, ako je zvedavosť, nadšenie a túžba učiť sa.

5. Sociálny a emocionálny rozvoj: Pomôcť študentom rozvíjať ich sociálne a emocionálne zručnosti, ako je empatia, tímová práca a sebauvedomenie.

Ciele vyučovacích hodín by mali byť jasné, konkrétne a merateľné. Mali by byť oznámené žiakom na začiatku hodiny, aby im pomohli pochopiť, čo sa budú učiť a čo sa od nich očakáva. Stanovením jasných cieľov môžu učitelia pomôcť študentom zamerať sa na vzdelávanie a dosiahnuť pokrok smerom k dosiahnutiu ich vzdelávacích cieľov.

V pedagogike sa používa niekoľko taxonómií, ktoré kategorizujú rôzne typy cieľov. Najpoužívateľnejšie sú nasledovné:

1. Bloomova taxonómia (1956) je jednou z najpoužívanejších taxonómií vo vzdelávaní. Popisuje šesť úrovní kognitívnych zručností, od myslenia nižšieho rádu (zapamätanie a porozumenie) až po zručnosti vyššieho rádu myslenia (analyzovanie, hodnotenie a vytváranie, *viac pozri ďalej*).

2. Revidovaná Bloomova taxonómia (2001) je aktualizovaná verzia Bloomovej taxonómie, ktorú v roku 2001 vyvinula skupina pedagógov pod vedením Lorina Andersona. Revidovaná taxonómia zahŕňa rovnakých šesť kognitívnych kategórií ako pôvodná verzia, ale sú prezentované v inom poradí a s aktualizovanými deskriptormi v podobe slovies a nie podstatných mien. Revidovaná verzia obsahuje aj kategóriu metakognitívnych zručností, využívanie vedomostí ako aj zameranie na využívanie technológií pri učení. Známa je tiež ako Andersonova a Krathwohlova taxonómia učenia. Vo veľkej miere sa stále používa, niektorí pedagógovia navrhli ale jej ďalšie revízie, aby lepšie odrážala učenie 21. storočia. Jedna z navrhovaných aktualizácií zahŕňa zmenu terminológie tak, aby lepšie odrážala aktívne učenie, ako je napríklad zmena „zapamätania si“ na „pripomínanie a reprodukovanie“. Táto revidovaná verzia navyše stavia tiež na Krathwolovej taxonómií.

3. Revidovaná Bloomova taxonómia Andrewa Churchesoma (2019). Tím pedagógov pod vedením Andrewa Churchesa navrhol aktualizovanú verziu Bloomovej taxonómie, ktorá obsahuje pôvodných šesť kognitívnych kategórií, ale s aktualizovanými slovesami a popismi. Aktualizovaná verzia obsahuje aj siedmu kategóriu pre digitálnu gramotnosť (*pozri ďalej*).

4. Finkova taxonómia významného učenia (2003): Je zameraná pre vyššie vzdelávanie. Táto taxonómia sa zameriava na typy učenia, ktoré sú pre študentov vo vysokoškolskom vzdelávaní najdôležitejšie. Fink identifikuje šesť typov významného učenia, ktoré zahŕňajú základné vedomosti, aplikáciu, integráciu, ľudský rozmer, starostlivosť a učenie sa, ako sa učiť. V roku 2019 Dee Fink, tvorca taxonómie, navrhol revidovanú verziu, ktorá obsahuje aktualizované definície a príklady pre každý zo šiestich typov významného učenia.

5. Marzanova taxonómia vzdelávacích cieľov (2007). Táto taxonómia zahŕňa štyri kategórie vzdelávacích cieľov, ktoré zahŕňajú vedomosti, kognitívne stratégie, interpersonálne zručnosti a intrapersonálne zručnosti. Každá kategória obsahuje podkategórie so špecifickými cieľmi, ktoré majú študenti dosiahnuť. Hoci táto taxonómia neprešla v posledných rokoch žiadnymi zásadnými revíziami, niektorí pedagógovia prispôsobili kategórie tak, aby lepšie odrážali konkrétne oblasti alebo úrovne ročníkov.

Všetky tieto taxonómie poskytujú pedagógom rámec na navrhovanie výučby, vytváranie hodnotení a hodnotenie učenia žiakov. Sú cennými nástrojmi, ktoré pomáhajú pedagógom identifikovať a formulovať špecifické vzdelávacie ciele a podporujú myslenie vyššieho rádu a hlbšie vzdelávanie.

My sa viac budeme venovať predovšetkým Bloomovej taxonómií a jej revíziám.

4.1.1 Bloomova taxonómia vyučovacích cieľov

Bloomova taxonómia je rámec na kategorizáciu rôznych typov vzdelávacích cieľov, ktoré môžu mať učitelia pre svojich žiakov. Taxonómia je rozdelená do šiestich úrovní, z ktorých každá predstavuje iný typ učebného cieľa (Obr. 1):

1. Znalosti a Vedomosti: Táto úroveň zahŕňa vyvolanie informácií z pamäte, ako sú fakty, dátumy a mená. Príklady vzdelávacích cieľov na tejto úrovni môžu zahŕňať identifikáciu kľúčových slov zo slovnej zásoby, zapamätanie si dôležitých dátumov alebo vymenovanie rôznych druhov rastlín.

2. Chápanie: Táto úroveň zahŕňa preukázanie porozumenia materiálu, ako je napríklad vysvetlenie pojmu alebo interpretácia diagramu. Príklady vzdelávacích cieľov na tejto úrovni môžu zahŕňať zhrnutie textu, interpretáciu grafu alebo vysvetlenie vedeckého procesu.

3. Aplikácia: Táto úroveň zahŕňa používanie vedomostí a zručností v nových alebo odlišných situáciách. Príklady vzdelávacích cieľov na tejto úrovni môžu zahŕňať: riešenie matematického problému, používanie cudzieho jazyka na objednávanie jedla v reštaurácii alebo vytváranie rozpočtového plánu pre hypotetický podnik.

4. Analýza: Táto úroveň zahŕňa rozdelenie informácií na jednotlivé časti, aby ste lepšie pochopili, ako spolu súvisia. Príklady vzdelávacích cieľov na tejto úrovni môžu zahŕňať: analýzu literárneho textu na identifikáciu jeho tém a motívov, dekonštrukciu presvedčivého argumentu na identifikáciu jeho tvrdení a dôkazov, alebo rozloženie vedeckého experimentu na identifikáciu jeho premenných a kontrol.

5. Syntéza: Táto úroveň zahŕňa vytváranie nových nápadov alebo produktov na základe vedomostí a zručností. Príklady vzdelávacích cieľov na tejto úrovni môžu zahŕňať: vytvorenie multimediálnej prezentácie na preukázanie porozumenia téme, navrhnutie vedeckého experimentu na testovanie hypotézy alebo napísanie presvedčivej eseje na obhajobu konkrétnej pozície.

6. Vyhodnocovanie: Táto úroveň zahŕňa prijímanie úsudkov alebo rozhodnutí na základe kritérií alebo noriem. Príklady vzdelávacích cieľov na tejto úrovni môžu zahŕňať: hodnotenie silných a slabých stránok argumentu, hodnotenie dôveryhodnosti zdroja alebo určenie účinnosti marketingovej kampane.

Použitím Bloomovej taxonómie na stanovenie vzdelávacích cieľov môžu učitelia pomôcť žiakom rozvíjať širokú škálu vedomostí, zručností a porozumenia a napredovať smerom k dosiahnutiu ich vzdelávacích cieľov. Taxonómia vzdelávacích cieľov mala učiteľom pomôcť hovoriť tým istým jazykom, a tak uľahčiť výmenu informácií o vývoji ich učebných osnov a hodnotiacich zariadeniach.

Hoci bola navrhnutá predovšetkým pre vysokoškolských učiteľov, nakoniec sa stala populárna medzi pedagógmi všetkých stupňov vzdelávania ale aj u rôznych firemných školiteľov.

4.1.2 Kratwohlova taxonómia vyučovacích cieľov

Je ďalším rámcom na kategorizáciu vzdelávacích cieľov, ktorý stavia na Bloomovej taxonómii a rozširuje ju. Jej autor bol kolegom B. Blooma a preto je zreteľné napojenie na jeho činnosť. Krathwohlova taxonómia namiesto zamerania sa na kognitívne procesy ako v Bloomovej taxonómii, je organizovaná okolo troch domén učenia: kognitívnej, afektívnej a psychomotorickej.

1. **Kognitívna doména** sa týka intelektuálnych schopností a procesov myslenia. Šesť úrovní v tejto doméne je podobne ako u Blooma:

- pamätanie, čiže získavanie relevantných vedomostí z dlhodobej pamäte.
- porozumenie, čiže vytváranie si významu z výkladu v ústnej, písomnej a grafickej forme.
- aplikácia, čiže vykonávanie alebo použitie postupu prostredníctvom činnosti alebo implementácie.
- analýza, čiže rozdelenie učebného materiálu na jednotlivé časti a zisťovanie toho, ako časti súvisia medzi sebou a s celkovou štruktúrou.
- hodnotenie, čiže vypracovanie úsudkov na základe kritérií a štandardov.
- vytváranie, čiže spájanie prvkov do koherentného alebo funkčného celku; reorganizácia prvkov do nového vzoru alebo štruktúry.

2. **Afektívna doména** sa týka emocionálnych a postojových aspektov učenia. Hlavné úrovne v tejto doméne sú:

- prijímanie, prejavenie ochoty vypočuť si správu alebo sa jej venovať.
- reagovanie, preukázanie pochopenia správy alebo požadovaného správania.
- oceňovanie hodnoty, prijímanie alebo viera v správu, postoj alebo správanie.
- začleňovanie, integrácia hodnôt a presvedčení do kognitívneho systému, čo vedie ku konzistentnosti v správaní.
- začleňovanie hodnôt do charakterovej štruktúry osobnosti, charakterizácia; konanie v súlade s hodnotami a presvedčeniami, ktoré boli vytvorené.

3**. Psychomotorická doména** sa týka fyzických zručností a schopností. Šesť úrovní v tejto doméne je:

- vnímanie, používanie zmyslových vnemov na vedenie motorickej aktivity.
- pripravenosť konať; mentálny, fyzický a emocionálny postoj, ktorý vedie k činom.
- riadená odpoveď, čiže začiatok učenia sa zručnosti alebo správania.
- mechanizmus, čiže organizácia a zlepšovanie zručnosti alebo správania.
- komplexná zjavná odozva, čiže vykonávanie zložitého pohybového vzoru s ľahkosťou a presnosťou.
- adaptácia, čiže úprava pohybov tak, aby vyhovovali meniacej sa situácii.

4.1.3 Andersonova a Krathwohlova taxonómia učenia

Je to revidovaná verzia Bloomovej taxonómie z roku 2001. Ako sme už spomenuli David Krathwohl bol kolegom a Lorin W. Anderson študentom pôvodného autora, Benjamina Blooma. V novom variante boli podstatné mená nahradené dejovými slovesami. Taktiež boli vymenené dve najvyššie úrovne taxonómie a kategória Chápanie bola premenovaná a významovo sa posunula do významu termínu Porozumenie. Nové fázy učenia sú teda **Zapamätať si, Pochopiť, Aplikovať, Analyzovať, Hodnotiť a Tvoriť.** Autori definovali aj kognitívne procesy spojené s týmito vzdelávacími cieľmi. Napríklad schopnosť zapamätať si vyžaduje rozpoznávanie a vybavovanie si (Obr. 1).

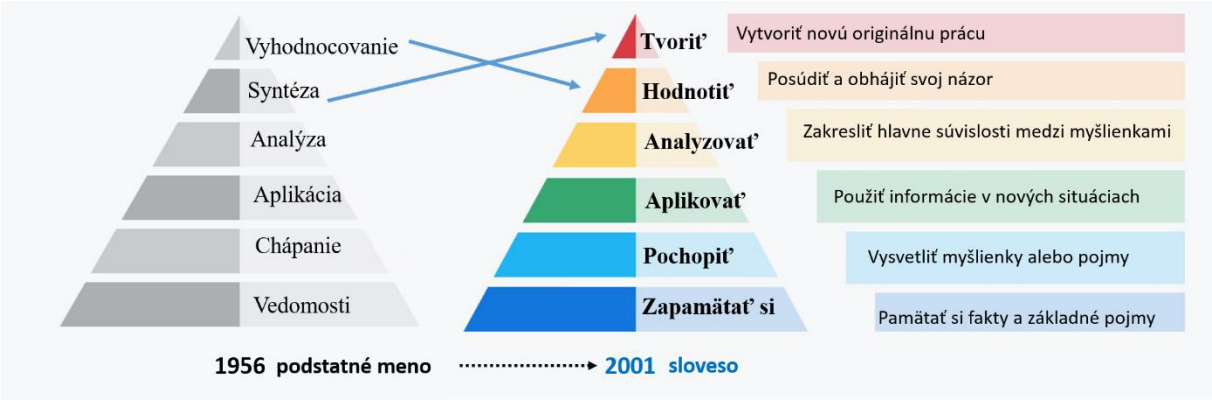

Obrázok 1. Bloomova taxonómia vyučovacích cieľov a jej zmeny v rámci Andersonovej a Krathwohlovej taxonómie učenia

Pôvodná kognitívna doména, čiže Znalosti, bola premenovaná a reštrukturovaná do zostavy Faktuálne, Konceptuálne a Procedurálne znalosti a to v dôsledku najnovších pokrokov vo výskume školského učenia sa. Pridala sa pritom nová, posledná subkategória Metakognitívnych znalostí.

Faktické znalosti – základné prvky, ktoré musia študenti poznať, aby sa zoznámili s disciplínou alebo riešili problémy.

Koncepčné znalosti – vzájomné vzťahy medzi základnými prvkami v rámci väčšej štruktúry, ktoré im umožňujú spolupracovať.

Procedurálne znalosti – ako niečo urobiť, metódy skúmania a kritériá používania zručností, algoritmov, techník a metód.

Metakognitívne znalosti – poznanie kognície vo všeobecnosti, ako aj uvedomenie si a znalosť vlastného poznania.

4.1.4 Revidovaná Bloomova taxonómia Andrew Churchesom

Nedávno bola navrhnutá aj aktualizovaná verzia Bloomovej taxonómie, ktorá zahŕňa siedmu kategóriu digitálnych kompetencií. Navrhované aktualizácie majú zohľadniť potreby a zručnosti potrebné pre úspech v digitálnom svete. Tu je stručný prehľad zmien vykonaných v každej z kategórií:

1. Vedomosti – táto kategória bola aktualizovaná tak, aby zahŕňala schopnosť získať relevantné poznatky z dlhodobej pamäte, ako aj vyhľadať a vyvolať digitálne informácie.
2. Porozumenie – Táto kategória bola rozšírená o schopnosť interpretovať digitálne informácie a vytvárať spojenia medzi myšlienkami.
3. Aplikácia – Táto kategória bola aktualizovaná tak, aby zahŕňala schopnosť implementovať digitálny nástroj alebo zdroj, ako aj efektívne používať a prevádzkovať digitálne nástroje a zdroje.
4. Analýza – Táto kategória bola rozšírená o schopnosť vykonávať digitálny výskum a hodnotiť dôveryhodnosť a presnosť digitálnych zdrojov.
5. Hodnotenie – Táto kategória bola aktualizovaná, aby zahŕňala schopnosť analyzovať a kritizovať digitálny obsah a hodnotiť digitálne nástroje a zdroje.
6. Tvorba – Táto kategória bola rozšírená o schopnosť navrhovať a vyvíjať digitálne artefakty a spolupracovať a komunikovať pomocou digitálnych nástrojov a zdrojov.

Pridali aj novú kategóriu **Digitálna gramotnosť**. Táto nová kategória zahŕňa schopnosť porozumieť a praktizovať bezpečné a etické používanie digitálnych nástrojov a zdrojov, ako aj prispôsobiť sa novým digitálnym technológiám a kontextom.

Celkovo je cieľom revidovanej Bloomovej taxonómie od Andrewa Churchesa lepšie odrážať zručnosti a znalosti potrebné na úspech v digitálnom veku, ako môžeme vidieť aj na základe zmien v najčastejšie používaných slovíčkach (Obr. 2).

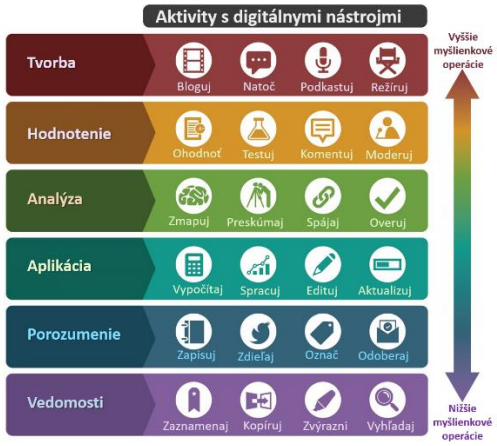

Obrázok 2. Digitálne zručnosti v rámci revidovanej Bloomovej taxonómie Andrew Churchesom

Tip pre hospitačnú prax!

Priebežne počas hodiny si zapisujte ciele, ktoré učiteľ oznámi žiakom a prípadne sa pokúste zachytiť aj tie, ktoré neoznámi. Rozdeľte ich na kognitívne, afektívne a psychomotorické. Následne počas hodiny sledujte ich plnenie. V rámci rozboru porovnajte svoj zoznam s prípravou cvičného učiteľa, obzvlášť ak vám chýba cieľ v niektorej kategórií. Ak máte všeobecne problém so zadefinovaním cieľa, skúste sa hlavne pri kognitívnych riadiť tým, čo je uvedené v obrázku 3. V reflexií určite poukážte, z ktorej kategórie boli tieto ciele.

Tip pre súvislú prax!

V rámci prípravy na vyučovaciu hodinu je potrebné sa uistiť, že vybrané ciele zasahujú do všetkých kognitívnych úrovní. Iba tak dosiahnete, aby vaše hodiny boli účinné a žiaci boli maximálne zapojení. Pre začínajúceho učiteľa môže byť náročné odhadnúť, aby hodiny neboli priveľmi jednoduché alebo naopak až príliš zložité tým, že v rámci cieľov si zadefinujú nesplniteľné úlohy. Napomôcť by pri príprave mohol nasledujúci zoznam slovíčok (uvedené v Obr. 3), uvádzané v podobe slovies, čo by žiak mal dosiahnuť, ktoré zároveň zodpovedajú určitej kognitívnej úrovni. Na začiatku tematického celku môžu prevažovať ciele definované slovíčkami z prvých troch kategórií (ale zo všetkých troch, nielen z prvej), postupujúc celkom a hlavne v rámci opakovania by mali prevažovať ciele definované slovíčkami z druhej polovice kategórií. V rámci modernizácie vzdelávania si všímame aj ciele definujúce digitálne zručnosti (Obr. 2) a naopak sa vyhýbame zastaraným formám definovanie cieľov ako: vedieť, zoradiť, vážiť si, oboznámiť, rozumieť, byť si vedomý, vybrať.
Najdôležitejšie ale je aby stanovené ciele boli **kontrolovateľné** (pozri ďalej diagnostickú fázu) a **splnené**.

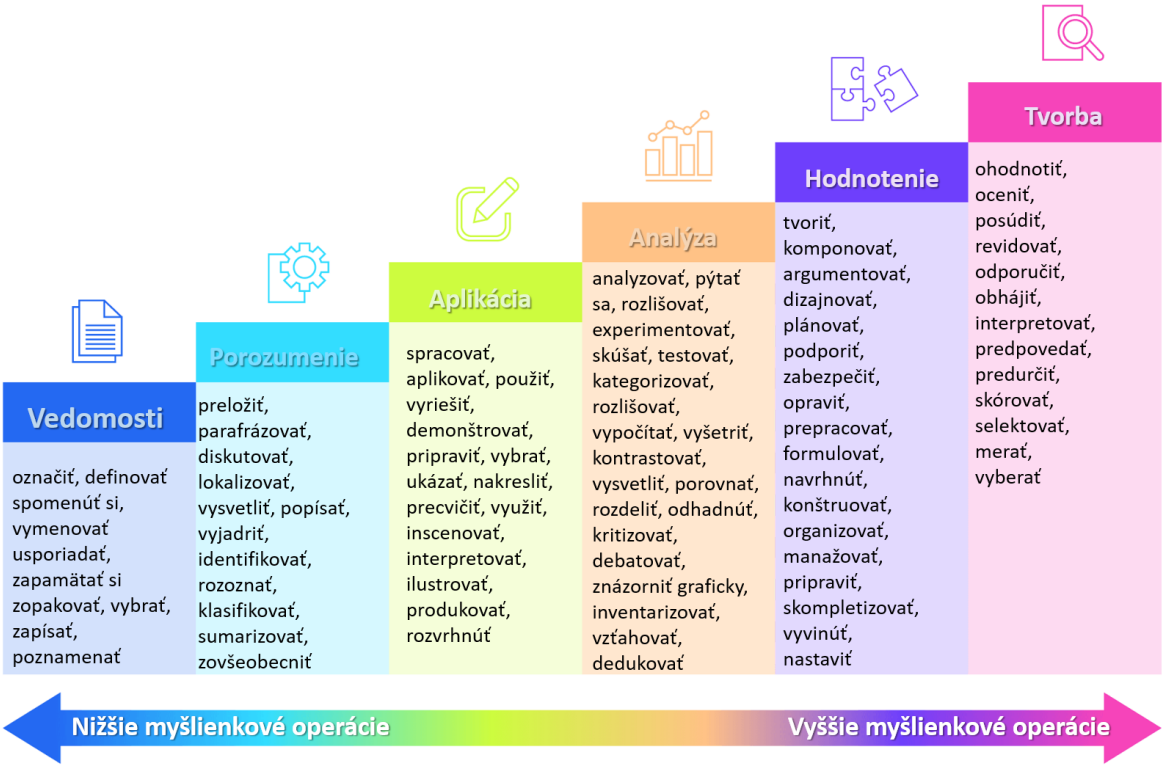

Obrázok 3. Najčastejšie využívané slovesá charakterizujúce ciele vyučovacej hodiny na jednotlivých kognitívnych úrovniach.

4.2 Kľúčové kompetencie

Problematika kľúčových kompetencií sa do širšieho povedomia dostala vďaka medzinárodným meraniam ako PISA, pre ktoré je charakteristické predovšetkým to, že sledujú nie knižné vedomosti, ale sú skôr zamerané na schopnosti uplatnenia poznania v situáciách imitujúcich **reálny život**.

Reálny svet je však zároveň v súčasnosti sprevádzaný neustálymi zmenami, pričom škola prestáva byť ústredným miestom získavania informácií. Predovšetkým atraktivita elektronických médií a zdrojov informácií je motivačne jej silnou konkurenciou, pričom odhadnúť kvalitu zdrojov je tiež kľúčová schopnosť. Spoločnosti tiež dominuje **vedecko-technický rozvoj**, vzdelanie musí preto zahŕňať najmä počítačovú gramotnosť, aktívne ovládanie cudzích jazykov, komunikačné a interpersonálne schopnosti ako i rozvoj podnikavosti človeka. Trend zrýchľovania a **explózie informácií a inovácií** pokračuje, pričom na trhu práce je veľké percento ľudí, ktorí svoju odbornú prípravu absolvovali pred desiatimi až štyridsiatimi rokmi. V tomto trende sa bude i pokračovať. Do popredia sa teda dostáva aj **celoživotné vzdelávanie** a schopnosť sa celoživotne vzdelávať, čo je tiež kľúčová kompetencia, ktorú musí dnešné vzdelávanie dosiahnuť. Požiadavky spoločenského vývoja vyžadujú tiež európsku či dokonca **globalizačnú dimenziu vzdelávania**. Sme v intenzívnom prepojení prakticky s celým prístupným svetom a je potrebné dosahovať spoločensky prijateľné správanie, jednanie a otvorenosť.

Učenie teda má byť celoživotný proces, pri ktorom človek získava vedomosti, nadobúda schopnosti a zručnosti, formuje vlastné hodnoty a ciele, učí sa správať a komunikovať v rôznych sociálnych situáciách, riešiť problémy, hodnotiť seba i iných, vyjadriť svoj názor či postoj. Dôležité je tiež, aby sa deti naučili porozumieť sebe, aby samy seba poznali, aby dokázali svoj život prežiť ako **úspešní a šťastní**. Hlavne na druhom stupni a vyššie, by výsledky žiakov nemali byť prioritne viazané na špecifiká jednotlivých vyučovacích predmetov, ale mali by sa dotýkať **univerzálnejších znalostí**, schopností, zručností, postojov a hodnôt, ktoré bežne potrebujeme vo svojom živote a ktoré sú využiteľné v mnohých životných situáciách i pracovných oblastiach (viac informácií v časti medzipredmetové vzťahy).

Tieto schopnosti a zručnosti umožnia následne vykonávať rôzne povolania, zastávať rôzne pracovné pozície a funkcie, sú využiteľné vo väčšine povolaní vrátane tých, ktoré ešte len vzniknú. Okrem toho sú zárukou úspešného vyrovnávania sa človeka s rýchlymi zmenami v osobnom, pracovnom i spoločenskom živote, a zároveň adekvátneho riešenia množstva problémov najrozmanitejších oblastí ľudského života, ktoré sú často nepredvídateľné. Majú tiež dlhšiu trvácnosť než akákoľvek odborná kvalifikácia. Takéto schopnosti a zručnosti potom označujeme ako **kľúčové kompetencie**.

Koncept kľúčových kompetencií sa stal súčasťou reformných zmien v školstve mnohých krajín. Na Slovenku je táto problematika súčasťou aj výchovno-vzdelávacieho programu a zaradená je do kapitoly **Profil absolventa**. Napriek tomu, že sú špecifické pre jednotlivé stupne vzdelávania, pre budúcich učiteľov je vhodné ovládať aj kompetencie z nižšieho stupňa, aby na nich staval ako i kompetencie vyšších stupňov, aby na ne vhodne pripravoval.

Na to, aby došlo k efektívnemu osvojovaniu si kľúčových kompetencií, je však potrebná najmä zásadná zmena obsahu a spôsobu vyučovania, vyučovacích metód a stratégií smerom k participatívnemu, interaktívnemu, zážitkovému učeniu, ktoré je založené na skúsenosti a zároveň je prepojené so životom.

Kľúčové kompetencie v sekundárnom vzdelávaní (uvádzané v profile absolventa v ISCED 2)

Nadväzujúc na spôsobilosti získané v priebehu predchádzajúceho (primárneho) vzdelávania absolvent nižšieho sekundárneho vzdelania má osvojené tieto kľúčové kompetencie:

1. kompetencie k celoživotnému učeniu sa. Okrem kompetencií získaných v predchádzajúcich vekových obdobiach žiak sekundárneho vzdelávania si minimálne na konci aj uvedomuje potrebu svojho autonómneho učenia sa ako prostriedku sebarealizácie a osobného rozvoja. Dokáže reflektovať proces vlastného učenia sa a myslenia pri získavaní a spracovávaní nových poznatkov a informácií a uplatňuje rôzne stratégie učenia sa, dokáže kriticky zhodnotiť informácie a ich zdroj, tvorivo ich spracovať a prakticky využívať. Kriticky hodnotí svoj pokrok, prijíma spätnú väzbu a uvedomuje si svoje ďalšie rozvojové možnosti.

2. Sociálne komunikačné kompetencie žiak sekundárneho vzdelávania rozvíja tak, že dokáže využívať všetky dostupné formy komunikácie pri spracovávaní a vyjadrovaní informácií rôzneho typu, má adekvátny ústny a písomný prejav primeraný situácii a účelu komunikácie. Efektívne tiež využíva dostupné informačno-komunikačné technológie, vie prezentovať sám seba a výsledky svojej prace na verejnosti, používa odborný jazyk, dokáže primerane komunikovať v materinskom a v dvoch cudzích jazykoch a chápe význam a uplatňuje formy takých komunikačných spôsobilostí, ktoré sú základom efektívnej spolupráce, založenej na vzájomnom rešpektovaní práv a povinností a na prevzatí osobnej zodpovednosti.

3. Kompetencie uplatňovať základ matematického myslenia a základné schopnosti poznávať v oblasti vedy a techniky. Základy týchto kompetencií sú už v primárnom vzdelávaní, v sekundárnom žiak naďalej používa matematické myslenie na riešenie praktických problémov v každodenných situáciách Používa matematické modely logického a priestorového myslenia a prezentácie (vzorce, modely, štatistika, diagramy, grafy, tabuľky) a používa tiež základy prírodovednej gramotnosti, ktorá mu umožní robiť vedecky podložené úsudky, pričom vie použiť získané operačné vedomosti na úspešné riešenie problémov.

4. Kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií sa tiež rozvíjajú v nadväznosti na primárne vzdelávanie. Žiak už má osvojené základné zručnosti v oblasti IKT ako predpoklad ďalšieho rozvoja, ďalej používa základné postupy pri práci s textom a jednoduchou prezentáciou, dokáže vytvoriť základné tabuľky a grafy a pracovať v jednoduchom grafickom prostredí, je schopný nahrávať a prehrávať zvuky a videá, dokáže využívať IKT pri vzdelávaní.

5. Kompetencie riešiť problémy majú tiež základ v primárnom vzdelávaní. Žiak uplatňuje pri riešení problémov vhodné metódy založené na analyticko-kritickom a tvorivom myslení, pri riešení problémov je otvorený získavaniu a využívaniu rôznych, aj inovatívnych postupov, formuluje argumenty a dôkazy na obhájenie svojich výsledkov, dokáže spoznávať pri jednotlivých riešeniach ich klady i zápory a uvedomuje si aj potrebu zvažovať úrovne ich rizika. Má predpoklady na konštruktívne a kooperatívne riešenie konfliktov.

6. Kompetencie občianske sú novinkou v sekundárnom vzdelávaní. Žiak si uvedomuje základné humanistické hodnoty, zmysel národného kultúrneho dedičstva, uplatňuje a ochraňuje princípy demokracie, vyvážene chápe svoje osobné záujmy v spojení so záujmami širšej skupiny, resp. spoločnosti, uvedomuje si svoje práva v kontexte so zodpovedným prístupom k svojim povinnostiam, prispieva k naplneniu práv iných. Je otvorený kultúrnej a etnickej rôznorodosti, má predpoklady zainteresovane sledovať a posudzovať udalosti a vývoj verejného života a zaujímať k nim stanoviská, aktívne podporuje udržateľnosť kvality životného prostredia.

7. Kompetencie sociálne a personálne sa naopak rozvíjajú už od predprimárneho veku. V tomto veku už však žiak dokáže na primeranej úrovni reflektovať vlastnú identitu, buduje si vlastnú samostatnosť/nezávislosť ako člen celku, vie si svoje ciele a priority stanoviť v súlade so svojimi reálnymi schopnosťami, záujmami a potrebami. Osvojil si základné postupy efektívnej spolupráce v

skupine a uvedomuje si svoju zodpovednosť v tíme, kde dokáže tvorivo prispievať k dosahovaniu spoločných cieľov, dokáže odhadnúť a korigovať dôsledky vlastného správania a konania a uplatňovať sociálne prospešné zmeny v medziosobnostných vzťahoch.

8. Kompetencie pracovné sú novým pojmom. V rámci nich si žiak dokáže stanoviť ciele s ohľadom na svoje profesijné záujmy, kriticky hodnotí svoje výsledky a aktívne pristupuje k uskutočneniu svojich cieľov, je flexibilný a schopný prijať a zvládať inovatívne zmeny, chápe princípy podnikania a zvažuje svoje predpoklady pri jeho plánovaní. Dokáže tiež získať a využiť informácie o vzdelávacích a pracovných príležitostiach.

9. Kompetencie smerujúce k iniciatívnosti a podnikavosti úzko súvisia s predchádzajúcimi. Žiak sekundárneho vzdelávania dokáže inovovať zaužívané potupy pri riešení úloh, plánovať a riadiť nové projekty so zámerom dosiahnuť ciele, a to nielen v rámci práce, ale aj v každodennom živote.

10. Kompetencie vnímať a chápať kultúru a vyjadrovať sa nástrojmi kultúry. Žiak sa dokáže vyjadrovať na vyššom stupni umeleckej gramotnosti prostredníctvom vyjadrovacích prostriedkov výtvarného a hudobného umenia, dokáže sa orientovať v umeleckých druhoch a štýloch a používať ich hlavné vyjadrovacie prostriedky, uvedomuje si význam umenia a kultúrnej komunikácie vo svojom živote a v živote celej spoločnosti, cení si a rešpektuje umenie a kultúrne historické tradície, pozná pravidlá spoločenského kontaktu (etiketu), správa sa kultivovane, primerane okolnostiam, situáciám a je tolerantný a empatický k prejavom iných kultúr.

Tip pre hospitačnú prax!

Pozorne sledujte, ktoré kompetencie učiteľ so žiakmi rozvíja. Pokúste sa ich tiež priradiť do jednotlivých hlavných skupín. Skúste určiť ich počet (zručný učiteľ by mal na každej hodine rozvíjať 6 – 10 kompetencií z rôznych oblasti).

Tip pre súvislú prax!

V rámci každej vyučovacej hodiny je potrebné rozvíjať viaceré kompetencie. Na každej hodine rozvíjajte aspoň 5 – 6 kompetencií, najlepšie aspoň zo 4 – 5 rôznych oblastí. Pre urýchlenie záznamu v príprave, používajte číslo oblasti, ale jednotlivé kompetencie konkretizujte. Napríklad: sekundárne vzdelávanie ③ – (žiak používa matematické modely logického myslenia a používa tiež základy prírodovednej gramotnosti, ktorá mu umožní robiť vedecky podložené úsudky) - meranie ihličia rôznych druhov ihličnanov a vyrátanie ich priemernej dĺžky – hodina biológie).

Nezabúdajte tiež na pravidlo: Efektívne osvojovanie si kľúčových kompetencií je viazané na spôsoby vyučovania, vyučovacie metódy a stratégie smerujúce k participatívnemu, interaktívnemu, zážitkovému učeniu, ktoré je založené na skúsenosti a zároveň je prepojené so životom.

4.3 Typ a druh organizačnej formy vzdelávacieho procesu

Na Slovensku je vyučovanie založené na tradičnom systéme, kde základnou jednotkou je 45 minútová **vyučovacia hodina**. Je to organizačná forma, pri ktorej učiteľ pracuje v presne vymedzenom čase so skupinou žiakov v učebni podľa stabilného rozvrhu hodín, využíva vhodné metódy a prostriedky, aby dosiahol stanovené výchovno-vzdelávacie ciele. Vyučovanie a učenie sa uskutočňuje prevažne v školských triedach. Na teoretických hodinách z hľadiska cieľov môže prevažovať evokácia a motivácia pred novým tematickým celkom, nová učebná látka, precvičovanie učiva, systematizácia na konci tematického celku, overovanie a hodnotenie. Podľa prevažujúcej stratégie možno označiť hodinu za motivačnú, hodinu nových poznatkov a podobne. Najčastejšie však plánujeme a realizujeme na vyučovacích jednotkách prvky všetkých uvedených aktivít, prípadne aj ďalšie tu neuvedené a hovoríme o hodine zmiešanej alebo kombinovanej a o jej jednotlivých fázach.

Fázy vyučovacej hodiny

Fázy vyučovacej hodiny sa môžu líšiť v závislosti od vyučovacieho štýlu a predmetu. Tu sú však niektoré bežné fázy, ktorým sa budeme v ďalších častiach venovať aj podrobnejšie:

Motivačná fáza - príprava žiakov na aktívne osvojovanie si učiva. Táto fáza vyučovacieho procesu má významnú úlohu. U žiakov je potrebné vzbudiť záujem o poznávanú skutočnosť a správna motivácia je zárukou polovice úspechu.

Expozičná fáza - prvotné zoznamovanie žiakov s novým učivom, žiak má získať správnu predstavu o učive, osvojiť si preberané učivo. Učiteľ z množstva vyučovacích metód volí alebo odporúča žiakom tie, ktoré sú adekvátne vzhľadom na obsah učiva a vzhľadom na žiakov a ich predpokladané činnosti.

Fixačná fáza - prvotné opakovanie a utvrdzovanie učiva. Úlohou tejto fázy je zopakovať a upevniť vedomosti žiakov. V tejto fáze je potrebné využívať viaceré metódy, ale predovšetkým to, aby sa opakovanie a upevňovanie učiva realizovalo najmä v nových, zmenených situáciách a podmienkach.

Diagnostická fáza - preverovanie osvojených vedomostí, spôsobilostí, zručností a návykov. Učiteľ na základe zistení buď pokračuje, alebo upravuje prístup a pôsobenie na žiakov.

V zahraničí sa stretávame s mierne odlišným členením vyučovacej hodiny, ktorá ale vo veľkej miere kopíruje naše tradičné členenie vyučovacej hodiny:

Úvod: V tejto fáze učiteľ predstaví tému hodiny a stanoví učebné ciele pre študentov.

Inštrukcia: V tejto fáze učiteľ poskytuje informácie, príklady a demonštrácie, ktoré pomôžu žiakom pochopiť tému. Môže ísť o prednášky, diskusie alebo interaktívne aktivity.

Prax: Táto fáza zahŕňa žiakov aplikujúcich to, čo sa naučili prostredníctvom praktických aktivít, ako sú cvičenia, simulácie alebo skupinové projekty.

Hodnotenie: Táto fáza zahŕňa hodnotenie učenia žiakov prostredníctvom kvízov, testov alebo iných hodnotení. To môže učiteľom pomôcť pochopiť, či študenti pochopili tento koncept a či sú potrebné ďalšie inštrukcie alebo prax.

Spätná väzba: Táto fáza zahŕňa poskytovanie spätnej väzby žiakom o ich pokroku a výkone. To im môže pomôcť pochopiť ich silné a slabé stránky a poskytnúť návod na ďalšie zlepšovanie.

Záver: Táto fáza zahŕňa zhrnutie lekcie a zopakovanie kľúčových konceptov a poznatkov. Môže to zahŕňať aj zadávanie domácich úloh alebo ukážku ďalšej hodiny.

Ďalšou formou vyučovacej hodiny sú **praktické cvičenia.** Ich cieľom je získavanie predovšetkým zručností ako práca s prírodninami a základnými nástrojmi a prístrojmi a praktické overenie teoretických vedomostí pozorovaním alebo pokusom. Najčastejšie sa využívajú v rámci prírodovedných a technických predmetov. Špeciálna forma vyučovacej hodiny zameraná tiež na praktickú činnosť sú **tvorivé dielne**.

V rámci vyučovacích hodín možno plánovať aj kratšie vychádzky a prácu v teréne v okolí školy. **Vychádzka** je organizačná forma, ktorá umožňuje, aby žiaci pozorovali prírodné objekty a javy priamo v prostredí, kde sa vyskytujú. Vychádzky majú význam pre poznávanie organizmov, pozorovanie ekologických vzťahov, precvičovanie slovíčok na reáliách, aplikácia matematických úkonov na reáliách, zber prírodného materiálu a ich využitie v umení a podobne. Uskutočňuje sa s cieľom precvičovať úkony, ktoré vyžadujú zložitejšiu manuálnu alebo intelektuálnu zručnosť žiakov. Nepopierateľnou výhodou je pozitívny vplyv z pobytu na čerstvom vzduchu a pohyb. Každá vychádzka by mala mať základné fázy a to:

1. Oznámenie cieľa: upozornenie, čo si žiaci majú všímať, poučenie o bezpečnosti a disciplíne.

2. Samotná vychádzka: pozorovanie, počas vychádzky kladie žiakom otázky, aktivizuje ich.

3. Záverečná časť: zhrnutie pozorovania, zhodnotenie správania žiakov.

Exkurzia je aktivitou podobnou vychádzke. Niekedy sa dá iba ťažko rozhodnúť, či aktivitu nazvať vychádzkou alebo exkurziou. Najvýraznejší prvotný rozdiel medzi vychádzkou a exkurziou spočíva v tom, že vychádzku uskutočňujeme obvykle pešo do blízkeho okolia v rozsahu jednej-dvoch hodín, zatiaľ čo na exkurziu kladieme väčšie didaktické nároky a čas na jej prípravu a uskutočnenie. Exkurzia je metóda, ako spojiť školu s bežným životom a dať vyučovaniu nový, atraktívnejší rozmer. Práve exkurzia je metóda, z ktorej si žiaci najviac zapamätajú, pretože ide o prepojenosť školy a reálneho sveta. Obvykle ide o návštevu významného alebo zaujímavého miesta či zariadenia s poznávacím cieľom a priamym vzťahom k obsahu výučby. Exkurziu, ktorú nestihneme realizovať v rámci hodín v rozvrhu musíme vopred naplánovať a získať súhlas vedenia školy.

Podľa <u>rozsahu zamerania</u> delíme exkurziu na tematickú (alebo špecializovanú), ktorá sa vzťahuje sa len na jednu tému (ornitologická, prírodná pamiatka, jeden historický problém, určitý architektonický štýl a pod.) alebo je komplexná, kedy žiaci získavajú poznatky v širšom kontexte. Najzložitejšie organizačne i časovo sú komplexné viacpredmetové exkurzie, kedy žiaci poznávajú prírodný i spoločenský život, výrobu kedysi a dnes, pamiatky a prírodné krásy.

Podľa <u>zaradenia do systému vyučovacích hodín v rámci tematického plánu</u> môže byť exkurzia úvodná (motivačná) a uskutočňuje sa pred preberaním určitého tematického celku alebo viacerých tematických celkov. Žiaci často získavajú dokumentačný materiál, ktorý potom využijú počas ďalšej výučby. Exkurzia môže byť výkladová (expozičná) a uskutočňuje sa v priebehu preberania tematického celku,

pričom pozornosť sa sústredí na jednu, dve témy s viacerými výučbovými situáciami, ktoré sa dôkladnejšie preberajú. Záverečná (fixačná) exkurzia slúži na zopakovanie, upevnenie a doplnenie prebratého učiva.

Podľa miesta smerovania sa dá hovoriť o terénnej exkurzii a inštitucionálnej exkurzii.

Terénnu exkurziu možno uskutočniť napríklad v prírodnej rezervácii, v okolí priemyselného podniku, na poliach, v lesoparku a pod. Žiaci na exkurzii striedavo pozorujú prírodniny, pracujú s atlasmi, pracovnými listami, prístrojmi (napr. ďalekohľadom).

Inštitucionálna exkurzia je zameraná na spoznávanie miest, ktoré sú voľne neprístupné. Môžu to byť miesta, kde sa vyžaduje zakúpenie vstupného a poskytuje sa povinne alebo na požiadanie sprievodcovská služba (jaskyne, múzeá, zoologické a botanické záhrady), alebo miesta verejnosti bežne neprístupné (výskumné pracovisko, poľnohospodársky alebo priemyselný podnik, dielňa, skládka odpadu, múzea, galérie a i.). Návšteva týchto miest sa uskutočňuje na povolenie po dohode s majiteľom alebo správcom. Skupinu s učiteľom sprevádza ním určený pracovník firmy.

Každá exkurzia by mala byť realizovaná v troch fázach: **prípravnej, expozičnej a hodnotiacej.** Príprava exkurzie sa tiež dá formálne rozdeliť na dve časti a to príprava učiteľa a príprava žiakov.

Príprava učiteľa zahŕňa:

- zaradenie exkurzie do ročného plánu školy a predmetu (miesto a dátum konania), určenie jej trvania, získanie súhlasu riaditeľa školy
- návšteva miesta exkurzie a zistenie podmienok (čo sa dá vidieť a pozorovať, vstupné, sprievodca, povolenie, bezpečnosť)
- určenie spôsobu dopravy na miesto so žiakmi (pešo, verejnou dopravou), prípadne zabezpečenie dopravy
- metodické a materiálne zabezpečenie činnosti žiakov

Príprava žiakov zahŕňa:

- informovanie a motiváciu žiakov
- poučenie žiakov o mieste a trvaní exkurzie, spôsobe dopravy na miesto, bezpečnosti dopravy a pobytu, pravidlách správania, vhodnom oblečení, obutí
- odporučenie, čo si majú zobrať so sebou - finančná náročnosť (cestovný lístok, vstupné), zabezpečenie stravy (podľa trvania), písacie potreby, pomôcky (ak sú potrebné)
- teoretická príprava žiakov podľa témy exkurzie

Zhodnotenie exkurzie je potrebné urobiť čo najskôr po exkurzii, buď teda hneď v ten deň, alebo na najbližšej vyučovacej hodine. Učiteľovi musí ísť o spätnú väzbu a kontrolu vedomostí, ktoré môže doplniť, aby sa zvýšil efekt exkurzie.

Vo všetkých typoch organizácie vyučovacieho procesu je dôležitá aj forma organizácie žiackej práce, ktorá vo veľkej miere ovplyvňuje výsledný efekt vyučovacej hodiny.

Základné formy organizácie žiackej práce :

- Frontálna organizácia, kedy všetci žiaci v triede vykonávajú rovnakú činnosť.
- Individuálna forma vyžaduje od žiaka samostatné myslenie a plnenie úlohy. Používa sa pri písomnom testovaní vedomostí, ústnom skúšaní, pri precvičovaní učiva.
- Párová forma využíva spolupráca dvojíc, môžu spoločne riešiť úlohy, vymieňať si poznatky.
- Skupinová forma využíva skupiny pri rieši spoločnej úlohy. Skupiny sú heterogénne (slabší žiaci s dobrými, chlapci a dievčatá) zriedkavejšie aj homogénne. Zapojiť sa majú všetci žiaci v skupine, vhodné je náhodné zloženie skupín. Výsledky prezentuje zástupca skupiny.
- Diskusia, čo je forma pri ktorej dochádza k výmene informácií medzi žiakmi, učiteľ usmerňuje diskusiu.

Tip pre hospitačnú prax!

V rámci hospitačnej praxe sa stretnete najpravdepodobnejšie s hodinami základného typu, je vhodné sa ale oboznámiť s možnosťami školy, kde sa tieto hodiny môžu realizovať. Cennou skúsenosťou môže byť aj zúčastniť sa exkurzie, alebo vychádzky, ale i keď sú časovo dlhšie, vykazujeme si ich len ako jednu hodinu v rámci hospitácie. Nie je možné viachodinovou exkurziou absolvovať veľkú časť hospitácie. Mnohí študenti sa tiež vyhýbajú paralelným hodinám, alebo sa zúčastnia jednej a vykazujú dve. Zúčastniť sa hodiny v paralelných triedach môže byť cenná skúsenosť a nevyhýbajte sa jej, ale len v prípade, že sa zameriate na sledovanie zmien v činnosti učiteľa v závislosti od odlišného kolektívu v triede. Skúsený učiteľ nikdy neučí v dvoch rôznych triedach rovnako a zažiť to je cenná skúsenosť. Samozrejme sa to ale musí aj zreteľne aj v hospitačnom zázname a reflexií.

Tip pre súvislú prax!

Všetky spomenuté organizačné formy sú vhodné a majú svoje výhody a nevýhody. Oveľa dôležitejšie, aké metódy sa na jednotlivých hodinách použijú. V rámci súvislej praxi sa však určite stretnete s obmedzeniami, ktoré súvisia predovšetkým s krátkodobým pobytom v cvičnej škole. Z toho dôvodu určite vynechajte exkurziu (pokiaľ už nie je naplánovaná predom učiteľom a teda budete na nej len participovať) a rovnako sa radšej vyhnite aj vychádzkam. Naopak pokiaľ škola má možnosť učiť vonku, má špeciálne učebne (praktikárne, ateliéry, kuchynky, špecifický prispôsobené učebne), tak ich určite využite. Samozrejme je potrebné sa predom oboznámiť s prístupom, zariadením a harmonogramom ich využívania.

4.4 Motivačná fáza vyučovacej hodiny a výchovného procesu

Slovo motivácia je odvodené z latinského *movere*, čo znamená hýbať či pohybovať. Jedná sa o vnútorný nebo vonkajší faktor, ktorý je dôvodom pre človeka k vykonávaniu určitej činnosti, teda k pohybu dopredu. Tato motivácia vedie každú činnosť v živote každého človeka v akomkoľvek veku.

Motivácia je teda psychologický proces, ktorý usmerňuje ľudské správanie. Je to určitá hnacia sila, ktorá poháňa človeka k tomu, aby uspokojil svoje nenaplnené vnútorné potreby. Patrí medzi najdôležitejšie faktory, ktoré ovplyvňujú úspešnosť života jedinca. Motivácia vzniká už s narodením človeka a prejavuje sa vo forme pudov, ktoré zaisťujú potrebu uspokojenia základných biologických potrieb. O motívy prežitia sa opiera väčšina teórií motivácie. Pocit chladu, nedostatok jedla, vody či bezpečia vyvoláva nátlak, ktorého sa pokúšame zbaviť. Tento nátlak je dôležitý, ak by neexistoval, nemali by sme dôvod na pohyb dopredu a stagnovali by sme na mieste.
Ontogenetickým základom sú teda spočiatku biologické potreby, významné je odmeňovanie a posilňovanie, ako aj napodobňovanie. V našej súčasnej spoločnosti však tieto prvotné pudy zvyčajne po skončení dojčenského obdobia zanikajú, pretože dosiahnutie potrieb nevyhnutných na prežitie už nie je zložité. Strata motivácie je u detí bežná. Záujmy dieťaťa sa tiež dospievaním dynamicky menia. Veci, ktoré dieťa motivujú v určitom veku, sa v inej životnej fáze môžu zrazu stať irelevantnými. Spôsob, akým dieťa pracuje v rôznych podmienkach závisí predovšetkým od jeho osobnosti. Preto ani neexistujú žiadne univerzálne metódy na zvýšenie motivácie, ktoré by rovnako pôsobili na všetky deti.

Motivácia vo výchovno-vzdelávacom procese

Motivácia žiakov ale i motivovaný učiteľ sú neodmysliteľnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu. Bez aktivizácie a motivácie sa nemôžu dosiahnuť ani učebné ciele.

Ako sme už spomínali, v súčasnosti nastáva často situácia, v ktorej sa dieťa, žiak či študent nedokáže motivovať sám. Nevidí v učení zmysel, nemá vnútorný záujem. Preto je dôležité, aby pedagógovia boli schopní motiváciu u žiakov vyvolať a to obzvlášť v prípade, ak zlyhala rodinná výchova. Motivovať žiakov je o ťažšie, že žijú okamžikom a dlho nemyslia na svoju budúcnosť. Učiteľ ako motivátor sa vo významnej, i keď nie úplnej miere, podieľa na tom, aby žiak pochopil, že učenie má svoj zmysel a využitie, aby u neho prevažovali vnútorné motivačné činitele nad vonkajšími.

Všeobecne teda rozlišujeme **vonkajšiu a vnútornú motiváciu**, ktoré sú v praxi ale ťažko oddeliteľné. Pri **vonkajšej motivácií** sa žiaci učia predovšetkým preto, že sa usilujú o získanie nejakej vonkajšej odmeny alebo preto, aby sa vyhli trestu. **Odmena** je zvyčajne sprevádzaná príjemnými pocitmi, ktoré napomáhajú daný čin v jedincovi utvrdzovať a tým sa aj zabezpečuje, že ho bude vykonávať aj v budúcnosti. **Pochvaly** sú významnými prvkami motivácie v školskom prostredí, učiteľ ich ale musí využívať veľmi citlivo, pedagogicky taktne, primerane, inak strácajú motivačný význam. Pomalšie pracujúcich žiakov treba chváliť aj za drobnejšie úspechy a povzbudzovať do ďalšej práce. Celkovo hoci sa v rodinnom prostredí odporúča chválenie veľmi nepreháňať, v školskom prostredí žiaci potrebujú veľa pozitívneho hodnotenia.

Najrozšírenejší spôsob hodnotenia však predstavujú známky. Hodnotenie známkou je dôležité pri našom aktuálne nastavenom vzdelávacom systéme. Známky sa však stávajú nielen odrazom práce žiaka, ale sú aj jeho cieľom, jeho formou odmeny. Viacerí odborníci sú presvedčení, že známkovanie patrí medzi prvé kroky k tomu, aby malé deti stratili motiváciu učiť sa. A je jedno, či ich namiesto jednotiek odmeňujeme včeličkami alebo smajlíkmi. Aj preto vo viacerých krajinách sveta už dávno prešli na systém slovného hodnotenia. Síce sú tam čísla ku každému predmetu, ale tie sú za snahu tým pádom aj žiak, ktorý napríklad nemá dobrú hlavu na matematiku, stále môže dostať z matematiky jednotku, pretože pani učiteľka ohodnotí, ako sa v tej matematike snaží.

Odmeny ako zdroj vonkajšej motivácie prinášajú aj negatíva. Jedným z najväčších problémov je zabudnutie na odmenu, môže sa stať, že si žiak na pochvalu navykne až do takej miery, že sa vzťah k pochvale podobá na závislosť, pochvala sa stane cieľom určitú činnosť vykonať. Zlou odmenou je i spochybňujúca odmena, kedy chválime žiaka za primitívne činnosti, čo znižuje jeho sebavedomie a môže vyznieť až výsmešne.

Vnútorná motivácia je charakteristická tým, že žiak sa učí preto, že ho zaujíma daná téma alebo činnosť. Žiak aktívne pracuje bez toho, aby potreboval sľub odmeny alebo hrozbu trestu. Táto motivácia k učeniu je závislá na tom, či žiak vníma učebnú činnosť alebo skúsenosť ako zmysluplnú a má možnosť aktívne sa podieľať na výbere cieľov, metód a hodnotenia učenia. Pokiaľ teda hovoríme o vnútornej motivácii u žiakov, mali by sme ju čo najviac chrániť a podporovať, aby sa žiaci dokázali učiť čo najefektívnejšie a byť tými, ktorí sú kreatívni a schopní prichádzať s novými riešeniami.

Nie je možné proti sebe stavať vonkajšiu a vnútornú motiváciu, pretože vonkajšia motivácia sa môže postupne meniť na potrebnú vnútornú motiváciu. Ak je dieťa za úspech pochválené, a teda uskutočňujete vonkajšiu motiváciu, má tendenciu činnosť opakovať. Pocit úspechu ho bude motivovať k pracovitosti, presnosti, usilovnosti. Vnútornú motiváciu môžeme budovať aj tak, že budete žiakom dávať najprv jednoduchšie úlohy a ak tie splní, môžete mu začať dávať zložitejšie úlohy. Keď za tieto zložitejšie bude dostatočne pochválené, bude vedieť vykonávať aj činnosti, ktoré vyžadujú od neho viac trpezlivosti a sústredenosti.

Ako správne motivovať?

Ak majú žiaci získať viac, ako len povrchné vedomosti, potrebujú byť aktívne zapojení do vzdelávania, mnohonásobne si objasňovať dôležité myšlienky, byť v kontakte s ostatnými spolužiakmi, vytvárať si vlastné závery na základe vlastných skúseností. Žiak bude motivovaný len vtedy, keď bude mať pocit, že patrí do skupiny, má pocit spolupatričnosti. Vzťahy majú byť na prvom mieste aj preto, aby deti mohli v škole rásť, objavovať, čo ich baví a zorientovať sa vo svete.

Takisto ak deti a mládež zahrnieme do tvorby obsahu, ktorý sa budú učiť, ich motivácia bude na inej úrovni. No a impulzom pre motiváciu môže byť aj každodenná prítomnosť umenia v školách. Škola by mala byť stále hravá a nielen na úrovni materskej školy, ale aj základnej či strednej školy. Je potrebné využívať pohybové, relaxačné a dychové cvičenia, cvičenia, ktoré stimulujú intuíciu, vizualizačné cvičenia a tanec, rozvíjať hudobné, dramatické či výtvarné umenie, spoznávať všetkými zmyslami.

Z praxe sa vie, že vtiahnutie žiaka do procesu učenia je najvyššie, keď je postavený pred vhodnú výzvu, čo zvyčajne zahŕňa komplexné ciele, vysoké očakávania učiteľa a tiež podporu a pozitívne interakcie z jeho strany. Dôležité je aj, aby učitelia vyzdvihli prepojenie cieľa hodiny s reálnym životom študentov, zameriavali hodiny na problémy v skutočnom svete, poskytli im materiály, študenti mali dostatočné potrebné zručnosti na dosiahnutie cieľov, monitorovali ich pokrok, poskytovali im spätnú väzbu a rozvíjali si s nimi dobrý vzťah.

Medzi faktory ovplyvňujúce motiváciu môžeme zaradiť školské úlohy, ich obsah, výber, náročnosť a užitočnosť, ďalej sú to vhodne kladené otázky, použitie správne zvolených vyučovacích metód v súlade s didaktickými zásadami, ako aj učebné pomôcky, klíma školskej triedy, vzájomné vzťahy medzi žiakmi i medzi žiakmi a vyučujúcim, v neposlednom rade aj hodnotenie žiakov. Mnohé z faktorov, ktoré na motiváciu žiaka k učebnému výkonu vplývajú, nevieme ovplyvniť. Navyše okrem spomínaných skutočností je dôležitá aj **motivácia samotného učiteľa**.

Medzi motivačné činitele, patria aj činitele negatívne ovplyvňujúce školský výkon. Patrí sem predovšetkým nuda a strach ale aj autokratický štýl vyučovania a výchovy kedy učiteľ nariaďuje, rozhoduje , kontroluje, trestá, žiaci pasívne čakajú na program od učiteľa. Viac sa zdôrazňuje poslušnosť a disciplína, častejšie je memorovanie než rozmýšľanie, zahŕňa to málo tvorivosti, rozvoja fantázie, imaginácie, divergentného myslenia, flexibility a originality.

Konkrétne motivačné metódy

Prvoradou úlohou učiteľa je vzbudiť a udržať u žiakov záujem o učebnú činnosť. To je možné motivačnými metódami, ktoré delíme na vstupné a priebežné, v závislosti od toho, v ktorej fáze vyučovacieho procesu ich aplikujeme. Ich účinnosť je ale rôzne efektívna.
Medzi **vstupné motivačné metódy** patrí napríklad:

- motivačné rozprávanie (citové, slovné približovanie toho, o čom sa budú žiaci učiť)
- motivačný rozhovor (učiteľ so žiakmi vedie dialóg, pričom aktivizuje ich poznatky, skúsenosti, prebúdza ich záujem o nové učivo)
- motivačná demonštrácia (učiteľ pomocou ukážky či pomôcky napr. obrazu, bábky, filmu, pokusu... vzbudzuje záujem u žiakov o nové učivo)
- problém ako motivácia (na základe problému učiteľ upúta pozornosť žiakov a potom vysvetľuje učivo)
- moment prekvapenia (napríklad učiteľ v dobovom oblečení, prezlečie sa za osobnosť vedy, prinesie do triedy živočícha, pustí zaujímavú pieseň)

Medzi **priebežné motivačné metódy** patrí:

- motivačná výzva (učiteľ vyzve žiaka aby vykonal špeciálnu úlohu, pomohol spolužiakovi, pridelí neštandardnú rolu ...)
- aktualizácia obsahu učiva (učiteľ spája učivo s príkladmi zo života, spestruje učivo zaujímavými príkladmi, hádankami, pracuje s vedomosťami žiakov...)
- pochvala, povzbudenie, konštruktívna, kritika
- skupinové vyučovanie, projektová výučba, problémové vyučovanie, tvorivé vyučovanie, súťaže, didaktické hry, dramatizácia, rozvoj tvorivosti, kooperatívne vyučovanie, práca so zdrojmi *(viac v časti vyučovacie metódy)* ...
- iné aktivizujúce metódy založené na interakcii učiteľ - žiak a žiak-žiak

Tip pre hospitačnú prax!

V rámci hospitačného záznamu si všímame využívanie prvkov vonkajšej motivácie učiteľom v podobe odmien, princíp ich udeľovania a dôslednosť dodržiavania sľúbeného. Ďalej si všímame konkrétne motivačné metódy, či sa jedna o vstupné alebo priebežné ako aj reakciu žiakov na ich využitie.

Tip pre súvislú prax!

Vzhľadom na neznalosť žiakov a systému odmien cvičného učiteľa sa v menšej miere zamerajte na prvky vonkajšej motivácie a naopak viac sa zamerajte na konkrétne motivačné metódy. Ich účinnosť nie je rovnaká, preto ich počas obdobia praxe striedajte a nevyužívajte len jeden typ. Napríklad na začiatku hodiny študenti často využívajú len rozhovor, často nesprávne len s niekoľko málo aktívnymi žiakmi. V rámci priebežnej motivácie využívajte predovšetkým vyučovacie metódy s intenzívnym motivačným vplyvom ako skupinové vyučovanie, didaktické hry, práca so zdrojmi...(pozri vyššie). Nezabúdajme na umenie!

4.5 Vyučovacie prostriedky

V rámci vyučovacieho procesu sa snažíme čo najefektívnejšie odovzdať žiakom informácie, hodnoty a zručnosti. Neraz však rôzne javy a objekty sveta nemôžu byť priamo sprítomnené a je ťažké predstaviť ich aj len slovne a opisom. Vtedy využívame také prostriedky, ktoré čo najvernejšie približujú to, čo je abstraktné, ďaleké, nepatrné, skryté, minulé a neraz sprehľadňujú to, čo je príliš zložité. Taktiež sa čoraz viac odporúča spájať odovzdávané informácie, hodnoty a zručnosti v čo najväčšej miere s reálnym životom čo sa nezaobíde bez používanie predmetov reálneho sveta. V jednom i druhom prípade, akékoľvek prostriedky využívané učiteľom a žiakmi počas vyučovacieho procesu nazývame **vyučovacie prostriedky**. Tieto prostriedky sa výrazne líšia v závislosti od oboru resp. vyučovacieho predmetu.

Vo všeobecnosti rozdeľujeme vyučovacie prostriedky (VP) na materiálne a nemateriálne.

Za **nemateriálne** VP sa považujú predovšetkým výchovné a vyučovacie formy a metódy (viac v ďalších kapitolách) založené predovšetkým na zmyslovom vnímaní.

Medzi **materiálne** VP v širšom slova zmysle patria i rôzne budovy, školy, miestnosti, učebne a ich vnútorné vybavenie nábytkom a prístrojmi. Sú to dôležité aspekty vyučovacieho procesu, ktoré výrazne ovplyvňujú kvalitu vyučovacieho procesu. Napr. telesnú výchovu je ťažké zabezpečovať kvalitne ak škola nemá telocvičňu, prírodovedné predmety nemožno kvalitne zabezpečiť bez možnosti praktických cvičení v špecializovanom laboratóriu. V neposlednom rade stav budov môže ovplyvniť aj celkovú klímu v triede a tak aj celkový vyučovací proces. V užšom slova zmysle však medzi materiálne vyučovacie prostriedky patrí didaktická technika a učebné pomôcky

Učebné pomôcky (UP) sú akékoľvek prostriedky, ktoré sú nositeľom učiva. Slúžia k názornosti vyučovania a umožňujú dokonalejšie, rýchlejšie a komplexnejšie osvojenie učiva. V niektorých prípadoch sa UP môžu uplatniť len prostredníctvom rozličných zariadení a prístrojov, ktoré súhrnne nazývame **didaktická technika** (DT)**.**

Učebné pomôcky spolu didaktickou technikou majú nezameniteľné miesto vo všetkých etapách vyučovacieho procesu, uľahčujú pochopiť abstraktné prvky učiva, prispievajú k rozvoju myslenia, môžu zintenzívniť motiváciu, dajú sa využiť pri získavaní spätnej väzby, pri precvičovaní, pri aplikácií naučeného, na kontrolu, na rozvoj zručnosti, na racionalizáciu. Tvorba, výber, použitie učebných pomôcok a didaktickej techniky by mali vychádzať z cieľov, učiva, rešpektovať didaktické zásady, pomáhať efektívne realizovať vyučovacie metódy. V prípade, že ich používa len učiteľ na riadené pozorovanie pri individuálnej práci, tak ich nazývame demonštračné, alebo ich používajú jednotliví žiaci alebo skupinky žiakov pri individuálnej práci a vtedy ich označujeme ako žiacke.

Podľa abstraktnosti a konkrétnosti rozdeľujeme učebné pomôcky na:

1. reálie – čo sú pôvodné objekty (prírodniny, výrobky, nástroje, prístroje, stroje, umelecké diela a pod.)

2. predmetové zobrazenia reálií – patria sem modely, filmy, video, fotografie, obrazy, ktoré zväčša neobsahujú všetky charakteristiky reálií, ale niektoré z nich zvýrazňujú

3. schematické zobrazenia – patria sem schémy, diagramy, tabuľky, grafy, ktoré zobrazujú predovšetkým vzťahy v určitom členení.

4. symbolické znázornenia a vyjadrenia poznatkov o objektoch – zastupujú triedy predmetov, vlastností, vzťahov a pod. a umožňujú slovný opis spôsobov poznávania, vyjadrovania výsledkov, myšlienkové operácie

Svoju úlohu plnia DT a UP lepšie, **čím viac zmyslových orgánov umožnia zapájať** do poznávacieho procesu. Nezabúdajme, že priemerný človek si zapamätá približne 10 % čítaného, 20 % počutého, 30 % čo vidí v podobe obrazu, 50 % čo vidí i počuje súčasne, 70 % čo vidí, počuje a aktívne vykonáva a až 90 % toho, k čomu dospel sám vlastnou skúsenosťou. Toto je dôležité aj z hľadiska výberu vhodných vyučovacích metód (viac v ďalších kapitolách). Čím rozmanitejšie sa človek učí, tým je účinnosť zapamätania vyššia.

Aj v kontexte zmyslového vnímania potom učebné pomôcky delíme na viaceré typy v rôznej miere využívané v jednotlivých odboroch a sú rôzne aktivizujúce.

Medzi **špecifikované** UP patrí hlavne školská tabuľa. Možno ju využiť na písanie, kreslenie, náčrty, rysovanie. Jej prednosť spočíva v tom, že jej použitím na hodine reagujeme na vzniknutú situáciu. V súčasnosti dominujú v triedach rôzne interaktívne tabule patriace medzi didaktickú techniku, ktoré by ale mali byť doplnené aj o školskú tabuľu.

Učebné pomôcky **zobrazujúce skutočné predmety** sú hlavne prírodniny a horniny a nerasty, preparáty, výrobky. Pomocou nich žiaci získavajú jasné a neskreslené predstavy, pri priamej práci s nimi využíva žiak viacero zmyslov, komplexnejšie poznáva pozorované predmety, žiak ich môže pozorovať aj priamo v prírode. Najčastejšie sú tieto UP využívané v prírodovedných predmetoch.

Medzi **prístroje** patria akékoľvek demonštračné prístroje, prístroje na meranie či počítanie, prístroje na pozorovanie, súpravy a zariadenia pre frontálne pokusy. Zvyčajne sú dostupné ako žiacke súpravy a súpravy pomôcok na jednotlivé hodiny, táto podoba je ale rozšírenejšia v zahraničí. Prístroje umožňujú žiakovi byť aktívnym, žiaci sa o ne zvyčajne živo zaujímajú, majú výrazný motivačný účinok. Zo strany učiteľa je dôležité metodické usmerňovanie žiaka a vytváranie priestoru pre experimentovanie.

Zobrazenia ako obrazy, nákresy na tabuľu, nákresy v zošitoch, fotografie, ilustrácie sa používajú hlavne vtedy, keď nie je možné využitie inej pomôcky alebo keď prostredníctvom nich chceme demonštrovať. Dôležité je viesť aj žiakov k tomu, aby si sami robili náčrty, schémy a kresby. Podobné sú **symbolické zobrazenia**, kam patria rôzne nástenné tabule, nástenné mapy, príručné mapy či atlasy, ktoré slúžia na zobrazenie toho, čo nie je možné pozorovať reálne. Patria sem aj **materiálne podklady pre obľúbené hry** ako pexeso, puzzle, dobble či domino a trimino.

Obzvlášť v niektorých odboroch sú dôležité rôzne zvukové pomôcky ako hudobné a **zvukové nástroje**, ktoré pomáhajú zreálňovať tie poznatky, ktoré sa už žiaci naučili a rozvíja ich senzomotorickú schopnosť, sú dôležitým prvkom v medzipredmetových vzťahoch a dotvárajú všeobecnú klímu triedy. S inými zmyslami pracujú **dotykové pomôcky** ako reliéfové obrazy, mapy, Brailovo písmo, ktoré umožňujú na základe hmatu porovnávať a poznávať predmety.

Množstvo ďalších učebných pomôcok slúžiacich predovšetkým na audio vizuálne vnímanie bolo v súčasnosti nahradené didaktickou technikou, zvyčajne počítačom s napojením na interaktívnu tabuľu.

Nenahraditeľné miesto však stále majú **literárne pomôcky** , učebnice, školské knihy, pracovné zošity, ktoré umožňujú žiakovi rozvíjať sa v čítaní. Je dôležité, aby boli prispôsobené veku žiaka a náročnosti na tento vek.

Učebnica je stále najdôležitejším prostriedkom vyučovania, má spájať funkciu informačnú, transformačnú, sebavzdelávaciu, koordinujúcu, výchovnú a rozvíjajúcu. Mala by však aj motivovať k ďalšej práci. Pri väčšine predmetov je v súčasnosti len jedna séria učebníc schválená Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, na ktorých nákup potom prispieva školám. Takéto

bezkonkurenčné prostredie výrazne negatívne ovplyvňuje kvalitu učebníc a následne i záujem učiteľov o ich využívanie. Neraz uprednostňujú iné, hoci nedotované učebné materiály. Aktuálne bol otvorený trh s učebnicami, čo predpokladáme, že v blízkej budúcnosti prinesie rôznorodé sady učebníc pre jednotlivé predmety a toto konkurenčné prostredie v konečnom dôsledku opäť prinavráti učebniciam ich významnú pozíciu medzi učebnými pomôckami.

Výroba vlastných pomôcok

Špecifika jednotlivých odborov ako i jednotlivých učiteľov sú nevyhnutne predpokladom toho, že si učiteľ neraz musí vytvárať učebné pomôcky sám. Okrem základnej podmienky odbornosti, je potrebné rešpektovať pri ich tvorbe, výbere a používaní aj **požiadavky**:

ergonomické s prihliadaním na antropometrické a psychologické osobitosti učiteľa a žiakov

estetické predovšetkým z hľadiska vonkajšej úpravy

technické, mali by byť bezpečné a spoľahlivé

ekonomické, čiže mali by byť za prístupnú cenu

Didaktická technika

Kým v minulosti bolo využívané množstvo didaktickej techniky na premietanie statických a dynamických obrazov (ako diafilmy a diapozitívy, dataprojektor, episkopické premietanie, nemý a zvukový film, TV, video, DVD), v súčasnosti v triedach dominuje využívanie **počítača a interaktívnej tabule**, prípadne dataprojektoru zo strany učiteľa, žiaci majú zase často k dispozícií tablety a počítače, prípadne pri dodržiavaní stanovených pravidiel aj vlastné telefóny. Všetka táto technika vhodne dopĺňa pozorovanie reálnej skutočnosti, v niektorých smeroch má dokonca rozličné prednosti. Okrem priamej výuky slúži táto didaktická technika i ako technika so spätnou väzbou, nahradila vo významnej miere vyučovacie stroje pre programové učenie, repetítory, examinátory, trenažéry.

Počítače umožňujú učiteľovi znásobiť jeho sily a schopnosti, objektivizujú hodnotenie žiakov a umožňujú individualizáciu vyučovania. Výpočtovú techniku možno efektívne uplatniť vo všetkých fázach vyučovacieho procesu, od motivácie, pri osvojovaní nového učiva, jeho upevňovanie, prehlbovanie, preverovanie ako aj pri domácej príprave a získavaní spätnej väzby. Veľkou výhodou je individualizácia vyučovania, motivácia žiakov a objektívnosť hodnotenia žiakov. Medzi hlavné nevýhody patria zdravotné problémy ako poruchy zraku, deformácie chrbtice, neurózy, zníženie socializácie až potlačenie medziľudskej komunikácie a výrazná redukcia hovorenej reči. Chýba tiež absencia priameho pozorovania, sprevádzaná je problémami rozvoja žiakov v afektívnej oblasti, problémami s rozvojom tvorivosti. V určitej miere sú znevýhodnené dievčatá, ktoré nie sú už v rámci stereotypov vedené k práci s počítačom a všeobecne je aj znížená možnosti šancí vzdelávať sa, pretože nie každý má počítač a telefón s internetom.

Štandardne sú počítače využívané v kombinácií s programami balíka Microsoft Office (hlavne Powerpoint a Word, v prípade online hodín aj Teams). Účinok didaktickej techniky sa však znásobuje v prípade pripojenia na internet. Na internete možno nájsť množstvo audiovizuálnych zdrojov, ale predovšetkým rôzne námety či už na celé vyučovacie hodiny alebo jednotlivé aktivity. V stále väčšej miere sa využívajú aj rôzne aplikácie rôznorodo zamerané na komunikáciu, hodnotenie, súťaže, precvičovanie, spoznávanie.

Z množstva stránok zameraných na konkrétne odbory vyberáme len tie najuniverzálnejšie, ktoré by mohli byť nápomocné pre všetkých učiteľov:

www.zborovna.sk – združuje množstvo učiteľov Slovenska, kde okrem iného sa mnohí aj podelia o svoje prípravy, nápady a aktivity

www.eduworld.sk – na tejto stránke popularizujú myšlienku, že na vzdelávaní a výchove záleží. Zameriavajú sa na podporu tém vzdelávania a sebarozvoja detí i dospelých, zviditeľňovanie dôležitých hodnôt v spoločnosti a vytváranie pozitívneho prostredia, kde sa spájajú rodičia, učitelia a študenti.

www.khanacademy.com - je bezplatná online vzdelávacia platforma, ktorá ponúka kurzy rôznych predmetov vrátane matematiky, prírodných vied, histórie a ďalších.

www.ted.com – a jeho podskupiny TEDex a TEDed poskytujú zaujímavé námety z rôznorodých oblastí. Kým pod materskou stránkou sú to rôzne dlhé prednášky od významných osobností v danom odbore, v TEDex ide o regionálne osobnosti a TEDed sú kreslené námety na rôznorodé témy.

www.scholastic.com je vydavateľ vzdelávacích materiálov a zdrojov pre učiteľov, rodičov a študentov. Ponúka knihy, plány hodín, aktivity a ďalšie pre celý rad predmetov a ročníkov.

www.youtube.com – je internetová databáza videí, v súčasnosti ide o najväčší svetový systém na zdieľanie video súborov na internete. Väčšina obsahu je dostupná zadarmo a videá je možné pozerať aj bez registrácie. Aj z hľadiska vyučovania sa tu da nájsť veľké množstvo videí z rôznorodých oblastí. Učiteľ však musí vedieť identifikovať kvalitné zdroje a autorov

www.pinterest.com – obrázková stránka, na ktorej sa nachádza veľké množstvo kreatívnych nápadov na interaktívne aktivity takmer vo všetkých témach.

Mnohé vyššie spomenuté stránky fungujú aj ako aplikácie. Medzi ďalšie programy a aplikácie užitočné pre učiteľov patrí

Edupage je aplikácia, ktorú v súčasnosti používajú takmer všetky školy na Slovensku. Je to aplikácia, ktorú môžete používať cez počítač, notebook alebo smartfón. Žiaci aj rodičia môžu priamo v aplikácii kontrolovať známky, dochádzku, triednu knihu, rozvrhy a suplovanie, nechýba tiež položka fotky či galéria, platby, ale aj možnosti na komunikáciu. Môžete napísať správy učiteľom aj spolužiakom, dostávať a posielať cez aplikáciu domáce úlohy aj testy. Učiteľ môže cez ňu zdieľať interaktívnu tabuľu, kde môže prezentovať učivo.

Vzhľadom na rozšírenie aplikácie Edupage, sú ostatné podobné aplikácie využívané oveľa menej, napriek tomu je dobré o nich vedieť. Patria sem napríklad **Google Classroom, ClassDojo, Seesaw, Edmodo, Remind, TeacherKit, Nearpod či Trello**.

Obľúbené sú tiež rôzne hry a kvízy, ktoré možno využiť v ktorejkoľvek fáze hodiny. Patria sem napríklad **Kahoo!, Worldwall.net,** či **Quizlet**, poprípade môžete si hry vytvoriť priamo v Powerpointe s využitím rôznorodých templátov. Mnohé nájdete napríklad tu:
https://tekhnologic.wordpress.com/collections/

Grafický zaujímavé hodiny môžete vytvoriť aj pomocou prezentácií vytvorených v **Prezi**, či použiť aplikáciu **Canva**. Je to platforma grafického dizajnu, ktorá používateľom umožňuje vytvárať rôzny vizuálny obsah vrátane plagátov, prezentácií, infografík, grafiky sociálnych médií a ďalších. Ponúka množstvo prispôsobiteľných šablón, grafiky a fontov, vďaka čomu je užitočným nástrojom pre učiteľov, ktorí chcú vytvárať pútavé a profesionálne vyzerajúce vzdelávacie materiály. Canva sa dá použiť na navrhovanie plagátov do tried, plánov hodín, prezentácií a iných vizuálnych pomôcok.

Efektivita vyučovacej hodiny sa zvýši zhrnutím učiva v podobe myšlienkových a pojmových máp, na čo poslúžia viaceré voľné dostupné aplikácie ako **Mindmine**, **Xmind** či **MindMeister**

Tip pre hospitačnú prax!

V rámci hospitačného záznamu si všímajte aké materiálne i didaktické pomôcky učiteľ používa. Mnohé, hlavne digitálne pomôcky, môžete potom využiť v rámci súvislej praxe. Sledujte tiež využívanie učebnice a iných študijných materiálov, zaujímajte sa odkiaľ učiteľ čerpá pracovné listy či celkovo námety, aké aplikácie používa v rámci Vášho konkrétneho predmetu, v akom programe tvorí tajničky, trimino, puzzle, online hry a pod. Tiež si všímame či používa v rámci vyučovania umenie (v prípade výchov iný typ umenia než je zameranie predmetu)

Tip pre súvislú prax!

Napriek veľkému záujmu žiakov o **digitálne technológie** (čo ma silný motivačný efekt), na trvalé zapamätanie si učiva je oveľa účinnejšie používanie materiálnych didaktických pomôcok spojených s priamou manipuláciou. Vrcholom účinnosti je preto ak si žiaci v rámci vyučovacieho procesu sami vyrobia pomôcky. Zvyčajne ide o **modely**, pri ktorých si vtedy musia všímať podstatné veci i konkrétne vzťahy. Napríklad aj v prípade **tajničky** je účinnejšie, ak ju žiaci musia vytvoriť sami (a teda aj konkrétne otázky). Veľmi vhodným spôsobom aj s možnosťou prejavu individuality žiakov je tvorba **komixu**, či napísanie stručného **scenáru** (s možnosťou následnej dramatizácie), prespievanie podstatnej informácie na notoricky známu **pieseň**. Silný motivačný účinok má aj spojenie s realitou, v prípade, že je to teda možné pracujeme predovšetkým s **reáliami**.

Používajte tiež **učebnice**. V rámci praxe ste odkázaný na používanie učebníc, ktorými už trieda disponuje, preto vhodnými metódami sa pokúste z nich získať čo najpodstatnejšie napriek výhradám voči nim. Vyhnite sa priamemu diktovaniu poznámok alebo ešte menej účinnému odoslaniu žiakom už spracovaných poznámok. Radšej využite možnosť tvorby rozmanitých **pojmových a myšlienkových máp**.

4.6 Expozičná fáza vyučovacej hodiny

Expozičná fáza predstavuje prvotné zoznamovanie žiakov s novým učivom, v nej nastáva sprostredkovanie nových informácií žiakom, zahŕňa všetky spôsoby a postupy žiakovho poznávania.

Učiteľ v tejto fáze musí zistiť, za akých podmienok proces učenia žiaka prebieha najefektívnejšie, z množstva vyučovacích metód volí a odporúča žiakom tie, ktoré im umožnia efektívne osvojovanie si nových poznatkov. Je kritickou súčasťou vzdelávacieho procesu, pretože zahŕňa poskytovanie obsahu a zručností, ktoré sa žiaci potrebujú naučiť. V tejto fáze učitelia poskytujú pokyny, usmernenia a podporu, aby pomohli u žiakov rozvíjať porozumenie obsahu. Táto fáza vyučovacej hodiny je príležitosťou pre učiteľov priblížiť sa k svojim žiakom, podporovať ich učenie a budovať pozitívne vzťahy.

Efektívna výučba zahŕňa **starostlivé plánovanie a prípravu**, aby sa zabezpečilo, že obsah bude prezentovaný jasným a pútavým spôsobom. Učitelia môžu použiť rôzne vzdelávacie stratégie, ako je podporné učenie, modelovanie či kladenie otázok, aby pomohli študentom rozvinúť porozumenie materiálu.

Podporné učenie zahŕňa rozdelenie zložitých úloh na menšie, lepšie zvládnuteľné kroky a poskytovanie podpory študentom pri práci na každom kroku. **Modelovanie** zahŕňa demonštráciu zručnosti alebo konceptu a poskytovanie príkladov, ktoré môžu študenti nasledovať. **Kladenie otázok** zahŕňa kladenie otázok študentom, ktoré im majú pomôcť kriticky premýšľať o látke a zhodnotiť ich pochopenie pojmov, ktoré sa vyučujú.

Efektívna výučba môže pomôcť žiakom rozvíjať ich vedomosti, zručnosti a sebadôveru a pripraviť ich na úspech v budúcom učení a životných situáciách. Napriek tomu dlhodobo v školách prevažujú metódy, kde sú žiakom len sprostredkované poznatky v hotovej podobe, čiže v pojmoch, vzorcoch, postupoch a myšlienkach, žiaci ich nemajú možnosť objaviť sami. Takto ale pripravujeme zo žiakov pasívne bytosti, ktorých poznatky nie sú spojené s reálnym životom.

Oveľa vítanejší je činnostný prístup kedy dochádza k pochopeniu reality. Metódy, ktoré ho podporujú nazývame aktivizujúce. **Aktivizujúce metódy** sú postupy, ktoré vedú vyučovanie tak, aby boli výchovno-vzdelávacie ciele dosahované najmä na základe vlastnej učebnej práce žiakov, pričom dôraz sa kladie na myslenie a riešenie problémov. Čiže ich podstatou je plánovanie a riadenie vyučovania tak, aby dochádzalo k splneniu vzdelávacieho cieľa prostredníctvom vlastnej poznávacej činnosti žiakov. Tieto metódy podporujú záujem o učenie, intenzívne prežívanie, myslenie a konanie. Využívajú získané skúsenosti a vedomosti, podporujú a rozvíjajú poznávacie procesy žiakov.

V expozičnej fáze musíme brať do úvahy aj kultúru, v ktorej je dieťa vychovávané, nakoľko rôzne kultúry vnímajú svet a využívajú informácie v ňom odlišným spôsobom.

Táto fáza sa prekrýva predovšetkým s časťou hodiny v zahraničí označovanou ako inštruktážna fáza. **Inštruktážna fáza** môže zahŕňať rôzne vyučovacie metódy vrátane prednášok, diskusií, skupinovej práce a praktických aktivít. Učitelia môžu na podporu učenia študentov využívať aj množstvo inštruktážnych materiálov, ako sú učebnice, videá a online zdroje.

Počas tejto fázy sa využívajú viaceré metódy ako:

Prednáška: Ide o tradičnú vyučovaciu metódu, pri ktorej učiteľ prezentuje triede informácie prostredníctvom štruktúrovanej prezentácie. Prednášky môžu byť pútavé a efektívne, ak sú dobre organizované, interaktívne a obsahujú vizuály na podporu porozumenia študentov.

Diskusia: Táto metóda zahŕňa aj žiakov, ktorí sa zapájajú do rozhovoru s učiteľom a ich rovesníkmi o danej téme. Diskusie môžu byť účinné pri rozvíjaní zručností kritického myslenia, povzbudzovaní participácie a poskytovaní príležitostí pre žiakov podeliť sa o svoje názory.

Spoločné učenie: Žiaci pracujú spoločne v skupinách na dokončení úlohy alebo vyriešení problému. Spoločné učenie môže pomôcť žiakom rozvíjať zručnosti tímovej práce, budovať vzťahy a učiť sa od svojich rovesníkov.

Učenie založené na bádaní: Žiaci spracovávajú témy alebo otázky prostredníctvom výskumu, skúmania a experimentovania. Učenie založené na bádaní môže žiakom pomôcť rozvíjať výskumné zručnosti, zručnosti kritického myslenia a hlbšie pochopenie témy.

Projektové vzdelávanie: Žiaci pracujú na projekte počas dlhšieho časového obdobia. Projekty môžu byť pútavé a efektívne, keď sú navrhnuté tak, aby boli relevantné pre život a záujmy žiakov a keď zahŕňajú riešenie problémov v reálnom svete.

Technologické vzdelávanie: Táto metóda zahŕňa použitie technológie na podporu učenia, ako sú online zdroje, multimediálne prezentácie a vzdelávací softvér. Učenie založené na technológiách môže byť pútavé a efektívne, keď sa používa na doplnenie iných vyučovacích metód a keď je navrhnuté tak, aby bolo interaktívne a personalizované.

Tip pre hospitačnú prax!

V rámci hospitácie u skúseného pedagóga si zapisujte rôzne metódy a formy organizácie práce, dôkladne si zapisujte i použité podporné materiály, ich zdroje, použité aplikácie (využijete ich v budúcnosti). Pozorujte i sledujte stupeň zapojenia žiakov v rámci jednotlivých foriem práce, pokúste sa prípadne i o určitú kvantifikáciu komplexnej žiackej aktivity. Čiže si všímame, koľko percent žiakov aktívne pracuje a tiež na akej úrovni. Môžete použiť napríklad rýchlu skratku vo forme dvojčísla s hodnotení po 10, napríklad 8/5 (žiže zapojených 80 % žiakov, ich aktivita je tak 50 %). V rámci hodnotenia sa pokúste ignorovať stupeň hlučnosti v triede, stále sú totiž medzi študentmi určité zastarané predsudky, že v triede kde sa pracuje je ticho.

Tip pre súvislú prax!

V kontexte vyššie uvedených charakteristík expozičnej fázy sú sformované ale viaceré zásady, ktoré by malo spĺňať prezentované učivo. Nimi sa skúste riadiť pri prezentovaní učiva.

Zásada vedeckosti - zásada primeranosti: Vyučované fakty majú vychádzať zo súčasných vedeckých poznatkov, nesmú byť skresľované necitlivým zjednodušovaním tak, aby to odporovalo skutočnej podstate vecí. V učive a pri výklade sa má používať všeobecne uznávaná vedecká terminológia. Množstvo textu a nových pojmov na jednu vyučovaciu hodinu má zodpovedať psychologicky uznávanej zvládnuteľnej dávke nových poznatkov pre danú vekovú skupinu. Nie je podstatné zapamätávať si detaily, ale pochopiť podstatu javu. Memorovanie faktov žiakov zaťažuje. Podané učivo má byť pre žiakov zrozumiteľné, budované na ich doterajších skúsenostiach, poznatkoch a vedomostiach.
Zásada názornosti: Názornosť je pre efektívne vyučovanie veľmi významná. Pri odvodzovaní pojmov používame často abstrakciu napriek tomu, že abstraktné myslenie u väčšiny žiakov ešte nie je dostatočne vyvinuté

Zásada spojenia teórie so životom: Učenie má mať cieľ do budúcnosti. Žiakov motivuje, keď vidia súvislosť medzi obsahom vyučovania a bežnými životnými situáciami. Nechajme žiakov uvažovať o konkrétnych udalostiach vo vzťahu s preberaným učivom.
Zásada sústavnosti a postupnosti: Nenarušujme logickú štruktúru učiva. Veďme žiakov k odhaľovaniu súvislostí medzi jednotlivými témami, nezabúdajme na medzipredmetové vzťahy.
Zásada aktívnej účasti žiaka: Neunavujme žiakov na vyučovaní jednostrannou činnosťou. Striedajme formy aktivity. Žiakov veďme k premýšľaniu a zapájajme aj ich motoriku. Uvedomenie si významu toho, čím sa práve zaoberajú všetkými zmyslami je hlbšie, než toho, čo iba počujú.
Zásada výchovného vyučovania: Získavanie vedomostí a výchova sú úzko spojené. Výchova sa nezaobíde bez odovzdávania vedomostí, ale často zabúdame pri odovzdávaní vedomostí myslieť na výchovu. Vychovávať znamená zapojiť popri pozornosti aj emócie, vytvárať podmienky na uvažovanie o javoch, rozvíjať schopnosť žiakov samostatne hodnotiť javy a schopnosť zodpovedne sa rozhodovať.
Zásada individuálneho prístupu: Každý žiak je osobnosť. Nie sú dvaja rovnakí žiaci. Samostatnú prác žiakov organizujme tak, aby mohli postupovať vlastným tempom. Dajme šancu prejaviť sa aj pomalším. Šikovnejších zamestnajme úlohou naviac, pozor však na preťažovanie nadaných alebo ochotných žiakov vo všetkých predmetoch. Spoznajte svojich žiakov, prípadne informujte sa o nich čo najviac od cvičného učiteľa.

4.7 Fixačná fáza vyučovacej hodiny

Úlohou tejto fázy je zopakovať a upevniť vedomosti žiakov. Uskutočňuje sa to viacerými fixačnými metódami.

Keď sa učivo neopakuje a neupevňuje, dochádza k zabúdaniu. Zabúdanie je sprievodným znakom učenia sa, najrýchlejšie je hneď po prebratí novej učebnej látky. *Proces zabúdania sa spomaľuje* ak sa učivo opakuje a precvičuje hneď po prebratí učiva, ak intervaly medzi opakovaniami nie sú príliš dlhé, ak je množstvo učiva pre žiakov primerané, ak žiak učivu porozumel a má možnosť aplikovať učivo v rôznych zmenených situáciách.

Hlavnou úlohou fixačnej fázy a celkovo fixačných metód je teda **spomaliť zabúdanie a posilniť zapamätávanie**, dochádza tak k upevňovaniu vedomostí a zručností. Zároveň to umožňuje rýchlu spätnú väzbu o procese učenia, okamžitú korekciu chyby, hľadať vzťah medzi prvkami učiva a ich štrukturáciou. Žiak testuje úroveň svojich vedomostí a schopností, posilňuje sa u neho poznanie podstaty. Nejde len o memorovanie poznatkov, ale hľadajú sa vzťahy medzi prvkami učiva, prebieha analýza učiva, dôležité je zaujatie vlastného postoja a aplikácia poznatkov. Okrem opakovania učiva (vedomostí a spôsobilostí) je teda potrebné upevňovať aj **zručnosti žiakov.** Celkovo je fixácia veľmi zložitým procesom a nemožno sa zamerať len na opakovanie ale je potrebné ju vidieť v širších súvislostiach.

V zahraničí sa táto fáza zvykne označovať ako praktická či **cvičná fáza** vyučovacej **hodiny** (označovaná ako *practical phase*) a je plynulou súčasťou expozičnej fázy. Táto fáza je známa aj ako fáza „aktívneho učenia“. Počas nej žiaci uplatňujú to, čo sa naučili prostredníctvom rôznych aktivít, cvičení a projektov. Cvičná fáza je dôležitá, pretože pomáha žiakom posilniť ich učenie, rozvíjať svoje zručnosti a získať praktické skúsenosti. Môže byť vedená učiteľom alebo môže byť viac vedená samotnými žiakmi, v závislosti od učiva a cieľov hodiny. Po cvičnej fáze často nasleduje hodnotenie, kde sú žiaci hodnotení z hľadiska výkonu a pochopenia danej témy. Počas tejto fázy praxe môžu učitelia použiť rôzne metódy na uľahčenie aktívneho učenia, dôležité je aby sa opakovanie a upevňovanie učiva realizovalo najmä v **nových, zmenených situáciách a podmienkach**.

Účinné sú predovšetkým nasledovné metódy, mnohé sú zhodné s metódami v inštruktážnej fáze a fázy sa vtedy spájajú:

Skupinová práca: Žiaci spolupracujú v malých skupinách pri riešení problémov, plnení úloh alebo diskusii o nápadoch.

Prípadové štúdie: Žiaci analyzujú scenáre zo skutočného života a aplikujú svoje vedomosti na riešenie problémov alebo rozhodovanie.

Simulácie: Žiaci sa zapájajú do virtuálnych alebo reálnych simulácií, ktoré im umožňujú precvičiť si zručnosti a rozvíjať porozumenie zložitých konceptov.

Hranie rolí: Žiaci preberajú rôzne úlohy a predvádzajú scenáre, aby si rozvíjali svoje komunikačné schopnosti, spoluprácu a schopnosti kritického myslenia.

Projektové vzdelávanie: Žiaci sa zapájajú do dlhodobých projektov, ktoré od nich vyžadujú, aby aplikovali svoje učenie na riešenie skutočných problémov.

Praktické aktivity: Táto metóda zahŕňa poskytovanie materiálov alebo nástrojov žiakom na manipuláciu a interakciu s témou. Žiaci môžu napríklad postaviť model, vykonať experiment alebo vytvoriť umelecké dielo, ktoré aplikuje koncepty, ktoré sa naučili.

Debaty: Táto metóda zahŕňa rozdelenie triedy do tímov a vyžaduje od nich, aby diskutovali na tému súvisiacu s vyučovacou hodinou. Táto metóda pomáha študentom rozvíjať ich kritické myslenie a presvedčivé komunikačné schopnosti.

Interaktívna technológia: Táto metóda zahŕňa použitie technológie na zapojenie žiakov a zvýšenie interaktívnosti výučby. Žiaci môžu napríklad využívať vzdelávacie aplikácie, hry alebo virtuálnu realitu, aby uplatnili svoje učenie a rozvíjali svoje zručnosti.

Exkurzie: Táto metóda zahŕňa vyvedenie žiakov mimo triedy, aby zažili tému v kontexte reálneho sveta. Žiaci môžu napríklad navštíviť múzeum, podnik alebo prírodné prostredie súvisiace s témou.

Zážitkové učenie: Táto metóda zahŕňa ponorenie žiakov do zážitku súvisiaceho s témou. Žiaci sa môžu napríklad zúčastniť kultúrneho podujatia, zúčastniť sa projektu služieb alebo spolupracovať s komunitnou organizáciou, aby uplatnili svoje učenie

Tip pre hospitačnú prax!

V rámci hospitačnej praxe sa predovšetkým zameriavame na to, či prebehla fixačná fáza a následne aké metódy fixácie cvičný učiteľ používa, či sa v priebehu praxe aj menia jej formy a či je fixácia zameraná skôr na vedomosti alebo i zručnosti, či sú vedomosti konfrontované v iných súvislostiach. Sledujte tiež akým spôsobom sa žiaci rozdeľujú do skupín, či je to pre nich prirodzené alebo má učiteľ svoje spôsoby, či pri tom nevznikajú konflikty a celkovo či sú všetci žiaci aktívne zapojení.

Tip pre súvislú prax!

Konkrétne metódy použiteľné počas praxe sú uvedené vyššie. Mnohé z nich si vyžadujú poznať schopnosti žiakov a celkovú klímu v triede. V prípade študenta na súvislej praxi môže byť ťažké ich aplikovať. Problémom môže byť tiež, že nepozná materiálne vybavenie školy a taktiež napríklad exkurzie či projektové vyučovanie sa v krátkom časovom úseku trvania praxe nedajú realizovať.

5 viet

Žiak má v krátkom časovom intervale napísať 5 viet o tom, čo si zapamätal z hodiny. Po napísaní niektorí žiaci svoje vety čítajú. Učiteľ má tak veľmi rýchlu spätnú väzbu o tom, čo si žiak zapamätal.

Kolotoč

Učiteľ pripraví kartičky na ktorých sú zaujímavé otázky týkajúce sa preberanej témy, učivo podané v inom kontexte. Rozloží ich lícom nadol, každý žiak si vyberie niekoľko kartičiek. Potom sa vytvoria dve skupiny, pričom jedna bude tvoriť vonkajší kruh a jedna vnútorný kruh. Keď zaznie dohodnutý signál (najlepšie tiež nech súvisí s témou), začne sa vnútorný kruh pohybovať smerom doprava a vonkajší smerom doľava. Po opätovnom zaznení signálu sa kruhy zastavia. Hráči, ktorí stoja oproti sebe, si navzájom položia otázky, na ktoré odpovedajú. Pokračujú podobným spôsobom ďalej. Možnosťou tiež je, že dvojice oproti sebe diskutujú o určitom probléme, ktorý majú na kartičkách. Táto aktivita pomáha žiakom zopakovať si nové učivo a lepšie si ho zafixovať v pamäti, podporuje vzájomnú komunikáciu žiakov a samotný pohyb pomáha pri uvoľnení.

Lístky s otázkami

Základom tejto aktivity sú lístky s otázkami, ktoré si vyrobia žiaci. Otázky by mali súvisieť s preberaným učivom. Učiteľ vopred pripraví len papieriky na otázky, môže však vopred pripraviť aj

otázky, vhodnejšie ale je, ak ich pripravujú žiaci. Ak si žiaci sami vymýšľajú otázky, zvyšuje to ich motiváciu pri opakovaní. Všetky otázky sa pozbierajú a žiakov rozdelíme do skupín, vždy dve skupiny hrajú proti sebe. Každá skupina si vyžrebuje rovnaký počet otázok. Jeden zo žiakov z jednej skupiny prečíta žiakovi z druhej skupiny otázku. Za každú správnu odpoveď sa pripočítajú body. Súťaživý charakter aktivity pôsobí osviežujúco a žiaci tak získavajú novú energiu.

Môžeme k tomu ale pristúpiť aj z opačného konca a najprv rozdeliť žiakov do skupín. Každá skupina dostane za úlohu napísať čo najviac otázok, ktoré sa týkajú prebratého tematického celku. Žiaci zapisujú otázky na papieriky, najlepšie farebne odlíšené podľa skupín. Po uplynutí vymedzeného času zástupcovia skupiny postupne čítajú otázky. Hodnotí sa množstvo otázok, originalita, najmenej sa vyskytujúca otázka. Papieriky sa nalepia na tabuľu alebo veľký papier. V ďalšej časti tejto aktivity žiaci odpovedajú na otázky, organizujú ich.

Môžu odpovedať spolu ako pôvodná skupina s tým, že si vždy vyberú otázku od inej skupiny (farebne odlíšenú). Ak odpoveď nevedia, musí ju zodpovedať skupina, ktorá otázku vymyslela. Môžete žiakom rozdeliť otázky aj vy alebo si ich môžu vybrať sami podľa toho, čo ich zaujíma. Môžu pracovať samostatne, v skupinách alebo vo dvojiciach. Dovoľte im používať aj rôzne zdroje (knihy, encyklopédie, internet, časopisy, slovníky), v ktorých môžu čerpať odpovede.

Niekedy učitelia otázky roztriedia na ľahké, náročnejšie a ťažké. Dovolia žiakom vybrať si otázku podľa vlastného odhadu svojich schopností. Žiaci, ktorí pracujú s najťažšími otázkami, môžu byť motivovaní dobrou známkou.

Táto aktivita je veľmi dobrou pomôckou aj pre diagnostickú fázu hodinu kedy je reflexiou aj pre učiteľov. Ľahko sa dá zistiť, ktoré otázky boli vyslovené najčastejšie, ktoré témy žiaci nespomenuli vôbec, na ktoré otázky potom žiaci reagovali najlepšie. Učiteľ takto zistí, čomu sa na ďalšej hodine musí ešte venovať a čo jeho žiaci pochopili dobre.

Žiacke pracovné listy

Pracovné listy sú obľúbená fixačná metóda, avšak opakujú sa pri nich vedomosti a menej sa venuje zručnostiam. Oveľa výhodnejšie je, ak samotní žiaci vytvárajú pracovné listy. Rozdeľte žiakov do skupín a povedzte im, aby vytvorili kreatívny pracovný list pre žiakov z inej skupiny. Je dobré žiakom zdôrazniť, že nemusia do pracovných listov písať len bežné otázky, ale môžu zaradiť aj tvorivejšie úlohy, musia sa však viazať k preberanému učivu. Pracovné listy si potom skupiny vymenia a odpovedajú písomne na otázky buď ešte na tejto hodine alebo nimi začneme ďalšiu vyučovaciu hodinu. Už samotné tvorenie pracovných listov je dostatočná fixačná metóda. Vypracované pracovné listy opraví učiteľ alebo žiaci z tej skupiny, ktorá pracovný list pripravila.

Vedomosti kreatívne

Žiaci pracujú v malých skupinkách, pričom každá skupina napíše na kartičky svoje pojmy z preberaného učiva. Potom vždy spolu hrajú dve skupiny. Jedna skupina ukáže určitý pojem na kartičke druhej skupine. Pripravíme si aj hraciu kocku a žiaci z prvej skupiny hodia kocku. Ak padne 1 alebo 2, skupina zahrá pantomímu, ak padne 3 alebo 4, skupina musí pojem nakresliť a ak padne 5 alebo 6, skupina musí pojem vysvetliť inými slovami ako znie poučka. Samotný pojem nesmú spomenúť, môžu ho len opísať inými slovami. Druhou možnosťou je pripraviť si kocky, ktoré už majú na sebe napísané nakresli!, popíš!, zahraj!, každé na dvoch stranách.

Skupiny hádajú, ktorý pojem má druhá skupina na mysli. Každé kolo je limitované časom, napríklad 1-2 minútami. Potom si skupiny vymenia úlohy. Učiteľ robí rozhodcu v prípade nejednoznačných pojmov. Samotná aktivita vyžaduje od žiakov vysokú dávku kreativity. Precvičuje sa aj spolupráca žiakov.

4.8 Diagnostická fáza vyučovacej hodiny

Diagnostická fáza pomáha merať pokrok a pochopenie žiakov, dochádza k preverovaniu osvojených vedomostí, spôsobilostí, zručností a návykov, ale aj poznávacích procesov, záujmov, postojov i morálnych, estetických a rôznych iných vlastností. Táto fáza sa výrazne prejavuje až po predchádzajúcich, no jej pôsobenie a uplatnenie má svoje opodstatnenie i v predchádzajúcich fázach. Zvyčajne tiež diagnostická fáza nie je viazaná len na jednu vyučovaciu hodinu, či jej časť, ale ide o komplexný prístup.

Bez pedagogického diagnostikovania nie je totiž možné aby prebehla spätná väzba. Pre učiteľa je nevyhnutné, aby počas vyučovacieho procesu neustále sledoval efektivitu svojho pôsobenia, zisťoval podmienky účinného učenia sa žiakov a hľadal príčiny problémov rôzneho druhu. Význam tejto fázy neustále narastá. **Predmetom jej záujmu ale musí byť žiak**, odhalenie jeho silných stránok, pochopenie príčin jeho ťažkosti. Je to východiskom pre jeho ďalší rozvoj, na základe zistení učiteľ potom buď pokračuje, alebo upravuje svoj prístup a pôsobenie na žiakov.

Najčastejšie diagnostika prebieha formou **hodnotenia**. Je to kvalititatívna alebo kvantitatívna interpretácia výkonu učenia sa žiaka, pričom sa porovnáva stupeň zhody s určitými vzdelávacími kritériami a učiteľ vyjadruje, do akej miery žiak splnil požadované kritérium. V našich podmienkach najčastejšie je hodnotenia spojené s **klasifikáciou**, čo je vyjadrenie hodnoty a úrovne výsledkov žiakov známkou. Je to zaraďovanie žiackych výkonov do výkonnostných stupňov.

Mnohí učitelia sa obmedzujú len na klasifikáciu, existujú však **rôzne typy hodnotenia pokroku žiaka,** ktoré je potrebné použiť vo vzdelávaní, ako napríklad:

1. **Formatívne hodnotenie**: Tento typ hodnotenia sa vyskytuje počas procesu učenia a používa sa na poskytovanie spätnej väzby žiakom a usmerňovanie ich učenia sa. Príklady formatívneho hodnotenia zahŕňajú kvízy, diskusie v triede a vzájomné hodnotenia.

2. **Sumatívne hodnotenie**: Tento typ hodnotenia prebieha na konci hodiny alebo tematického celku a používa sa na hodnotenie učenia sa študentov a ich porozumenia. Príklady súhrnných hodnotení zahŕňajú skúšky, referáty a záverečné projekty.

3. **Diagnostické hodnotenie**: Tento typ hodnotenia sa používa na identifikáciu silných a slabých stránok žiakov a pomáha učiteľom prispôsobiť výučbu potrebám jednotlivých žiakov. Príklady diagnostických hodnotení zahŕňajú predbežné testy, zoznamy zručností a hodnotenia štýlu učenia.

4. **Hodnotenie výkonu**: Tento typ hodnotenia vyžaduje, aby žiaci preukázali svoje vedomosti a zručnosti dokončením úlohy alebo projektu. Príklady hodnotenia výkonu zahŕňajú prezentácie, portfóliá a simulácie.

Vo fáze hodnotenia môžu učitelia použiť aj rôzne metódy hodnotenia, ako je **sebahodnotenie**, **rovesnícke hodnotenie** alebo **hodnotenie vedené učiteľom**, v závislosti od predmetu a cieľov vzdelávania. Po fáze hodnotenia by mala nasledovať spätná väzba, ktorá môže žiakom pomôcť pochopiť ich silné a slabé stránky a usmerniť ich budúce učenie.

Metódy sebahodnotenia ktoré môžu študenti použiť na hodnotenie vlastného učenia a pokroku. Tu je niekoľko príkladov:

Učebné časopisy: Žiaci si zapisujú svoje úvahy o tom, čo sa naučili a ako to môžu použiť. Dá sa to robiť pravidelne alebo po konkrétnej hodine či aktivite.

Sebahodnotiace formuláre: Žiaci vypĺňajú sebahodnotiaci formulár, ktorý hodnotí ich vlastné učenie, ako je ich pochopenie témy, silné a slabé stránky a oblasti na zlepšenie.

Spätná väzba od rovesníkov: Žiaci dostávajú spätnú väzbu od svojich kolegov o ich práci, ako je napríklad esej, prezentácia alebo projekt. Táto spätná väzba môže žiakom pomôcť identifikovať oblasti, v ktorých sa potrebujú zlepšiť a vybudovať si sebadôveru.

Stanovenie cieľov: Žiaci si stanovia svoje vlastné vzdelávacie ciele a monitorujú svoj pokrok smerom k ich dosiahnutiu. Dá sa to dosiahnuť pravidelnými kontrolami u učiteľa alebo sledovaním ich pokroku v tabuľke alebo grafe.

Stupnice: Žiaci používajú stupnicu na hodnotenie svojej vlastnej práce podľa špecifických kritérií. Stupnice môžu žiakom pomôcť identifikovať oblasti, v ktorých sa potrebujú zlepšiť, a poskytnúť jasné pochopenie toho, čo sa od nich očakáva.

Samotestovanie: Žiaci absolvujú praktické testy alebo kvízy, aby zhodnotili svoje vlastné učenie a identifikovali oblasti, v ktorých sa potrebujú zlepšiť.

Tieto metódy sebahodnotenia môžu žiakom pomôcť prevziať zodpovednosť za svoje vlastné učenie a rozvíjať ich sebauvedomenie a metakognitívne schopnosti. Uvažovaním o svojom vlastnom učení a pokroku môžu žiaci hlbšie porozumieť témam, ktoré študujú a vybudovať si dôveru vo svoje schopnosti.

Rovesnícke hodnotenie je pre žiakov cenným nástrojom na hodnotenie a poskytovanie spätnej väzby k práci svojich spolužiakov, kolegov. Tu je niekoľko metód vzájomného hodnotenia, ktoré možno použiť vo vzdelávaní:

Vzájomné hodnotenie: Žiaci si prezerajú a poskytujú spätnú väzbu na písomné práce svojich spolužiakov, ako sú eseje, správy alebo výskumné práce. Spätná väzba sa môže zamerať na oblasti, ako je jasnosť, organizácia a sila argumentu.

Skupinové projekty: Zahŕňa to prácu žiakov v skupinách a vzájomné hodnotenie ich príspevkov k projektu. Hodnotenie sa môže zamerať na faktory, ako je účasť, spolupráca a kvalita produkovanej práce.

Úpravy rovesníkov: Zahŕňa to úpravy a poskytovanie spätnej väzby žiakov na písomné práce svojich spolužiakov. Dá sa to urobiť pomocou nástrojov na úpravu, ako je sledovanie zmien, alebo poskytnutím písomnej spätnej väzby.

Hodnotenie rovesníkmi: To znamená, že žiaci hodnotia prácu svojich rovesníkov pomocou stupnice alebo kritérií stanovených učiteľom. Môže to byť použite ako forma sumatívneho hodnotenia alebo ako spôsob, ako poskytnúť spätnú väzbu na konkrétnu úlohu.

Hodnotenie prezentácií rovesníkmi: Žiaci poskytujú spätnú väzbu k prezentáciám svojich spolužiakov, ako sú prejavy, debaty alebo skupinové projekty. Spätná väzba sa môže zamerať na oblasti, ako je dodanie, obsah a efektívnosť prezentácie.

Tieto metódy vzájomného hodnotenia môžu žiakom pomôcť rozvíjať ich schopnosti kritického myslenia a ich schopnosť poskytovať a prijímať konštruktívnu spätnú väzbu. Vzájomné hodnotenie tiež podporuje

spoluprácu a zmysel pre komunitu v triede, pretože žiaci sa učia navzájom sa podporovať a učiť sa jeden od druhého.

Hodnotenie vedené učiteľom je najčastejší typ hodnotenia u nás. Je to dôležitým aspektom vzdelávacieho procesu, pretože pomáha učiteľom hodnotiť učenie sa a pokrok svojich žiakov. Tu je niekoľko metód hodnotenia vedeného učiteľom, ktoré sa bežne používajú vo vzdelávaní:

Testy a kvízy: Ide o formálne hodnotenia, ktoré sú určené na meranie vedomostí žiakov a porozumenia konkrétnej téme alebo tematickej oblasti. Testy a kvízy možno použiť na posúdenie toho, ako študenti rozumejú kľúčovým pojmom, slovnej zásobe a zručnostiam.

Projekty a úlohy: Zvyčajne ide o komplexnejšie hodnotenia, ktoré vyžadujú, aby žiaci aplikovali svoje učenie v kontexte skutočného sveta. Projekty a úlohy možno použiť na posúdenie schopnosti žiakov analyzovať informácie, syntetizovať nápady a kreatívnym spôsobom komunikovať svoje porozumenie.

Pozorovania: Učiteľa pozoruje správanie a interakcie žiakov počas vyučovania, skupinovej práce alebo iných aktivít. Pozorovania sa môžu použiť na posúdenie angažovanosti, participácie a sociálnych zručností žiakov.

Portfóliá: Sú to zbierky prác žiakov, ktoré demonštrujú ich učenie sa za určité časové obdobie. Portfólia môžu zahŕňať celý rad prác, ako sú eseje, projekty, umelecké diela a úvahy. Portfóliá možno použiť na hodnotenie pokroku žiakov v priebehu času, ich schopnosti reflektovať svoje učenie a ich schopnosti stanoviť si ciele pre budúce vzdelávanie.

Hodnotenie výkonu: Žiaci preukazujú svoje zručnosti a schopnosti v špecifickej oblasti, ako je hudobná, dramatická alebo telesná výchova. Hodnotenie výkonu sa môže použiť na posúdenie kreativity študentov, zručností pri riešení problémov a schopnosti spolupracovať.

Tieto metódy hodnotenia pod vedením učiteľa môžu poskytnúť cenné informácie o učení a pokroku žiakov, ktoré možno použiť na informovanie o budúcej výučbe a na zlepšenie výsledkov žiakov. Je dôležité poznamenať, že by sa mali používať rôzne metódy hodnotenia, aby sa poskytol ucelený obraz o učení a pokroku žiakov.

Tip pre hospitačnú prax!

Pravdepodobne budete mať možnosť sledovať len hodnotenie učiteľom, zaznamenajte si ak učiteľ využíva sebahodnotenie či rovesnícke hodnotenie. Zaujímavou skúsenosťou môže byť diagnostické či sumatívne hodnotenie, ak by práve počas hospitácie prebiehalo, opýtajte sa na detaily cvičného učiteľa.

Tip pre súvislú prax!

Vzhľadom na krátkodobé pôsobenie v cvičnej škole, nie je možné niektoré formy hodnotenia vôbec využiť (napríklad projekty či portfólia) a tiež nemôžete narúšať komplexný spôsob hodnotenia učiteľa. Taktiež sa nemôžete ani pokúsiť o sumatívne či diagnostické hodnotenie, len v malej miere o formatívne. Obmedzte sa na hodnotenie výkonu, v rámci ktorého využite viaceré metódy sebahodnotenia alebo rovesníckeho hodnotenia (pozri vyššie). Aktuálne sa ukazuje výhodné využiť aj možnosti AI, ktoré dokáže na základe relatívne jednoduchých zadaní, vyprodukovať množstvo reflektívnych zadaní, primeraných veku. Viac typov pozri aj na: https://www.ktochyba.sk/skola/slovne-hodnotenie-tipy-inkluzia.

4.9 Osobnosť učiteľa

Na osobnosť učiteľa je kladených veľa požiadaviek, keďže učiteľstvo je náročné povolanie, ktoré si vyžaduje celý rad osobných vlastností a schopností. Učiteľ má predovšetkým efektívne splniť svoje poslanie vzdelávať a vychovávať a tým rozvíjať osobnosť žiakov. Podstata vzdelávacieho pôsobenia učiteľovej osobnosti je v tom, že pozná hlbšie a širšie súvislosti žiakmi osvojovaných poznatkov, ako im môže poskytnúť učebnica. Podstata výchovného pôsobenia učiteľovej osobnosti spočíva v tom, že utvára osobnosť žiaka. Ide vlastne o istý súhrn učiteľových vedomostí a spôsobilostí, spôsobov správania, osobných vlastností. Učiteľ výchovne pôsobí na žiakov najmä svojím správaním. Je pre nich vzorom, príkladom, ktorý žiaci napodobňujú, snažia sa byť ako on. Akou osobnosťou je učiteľ od toho závisí dosah a povaha jeho výchovného pôsobenia. Ak učiteľ má isté nedostatky, môže to pôsobiť na žiakov záporne

Čo sa týka profesionality učiteľa, učiteľ musí byť pre svojich žiakov osobnosťou. Musí byť náročný nielen na seba ale aj na svojich žiakov, ktorých vyučuje. Musí mať organizátorské schopnosti a musí byť vyrovnanou osobou. Musí mať dobrú pedagogickú prípravu a vysokú všeobecnú kultúru. Musí mať kvalitné pedagogické, odborné a všeobecné vzdelanie. Učiteľ vyniká aj organizačnými schopnosťami. Veľkú úlohu v učiteľovej osobnosti zohrávajú najmä osobné a charakterové vlastnosti. Učiteľ je iniciátor a organizátor, koncipuje obsah výchovno-vzdelávacej činnosti s platnými pedagogickými dokumentmi, rozhoduje o aplikácií vhodných metód, foriem a prostriedkov vo vzdelávaní, vyhodnocuje dosiahnuté výsledky a prihliada na vekové a individuálne zvláštnosti žiakov.

Ak zhrnieme tieto informácie, medzi hlavné kľúčové požiadavky na osobnosť učiteľa patria:

- Odbornosť: Učiteľ musí byť odborník v oblasti, poznať obsah učiva a platné pedagogické dokumenty.
- Pedagogicko-didaktické zručnosti. Učiteľ musí poznať a rozlišovať rôzne vzdelávacie metódy, formy a prostriedky a vedieť posúdiť vhodnosť ich aplikácie vzhľadom na aktuálne podmienky.
- Empatia: Učitelia musia byť schopní porozumieť perspektívam svojich žiakov a vcítiť sa do ich skúseností a problémov.
- Trpezlivosť: Učitelia musia byť trpezliví a schopní zachovať pokoj, dokonca aj v náročných alebo stresových situáciách.
- Flexibilita: Učitelia musia byť prispôsobiví a flexibilní, schopní prispôsobiť svoj vyučovací štýl a prístup tak, aby vyhovovali rôznorodým potrebám svojich študentov.
- Kreativita: Učitelia by mali byť kreatívni a inovatívni, schopní vytvárať pútavé a efektívne plány a aktivity hodín.
- Nadšenie: Učitelia musia byť nadšení a zapálení pre svoj predmet a vyučovanie vo všeobecnosti, pretože to môže ich študentov inšpirovať a motivovať.
- Organizácia: Učitelia by mali byť organizovaní a schopní efektívne riadiť svoj čas, pretože často musia splniť širokú škálu povinností a úloh.
- Komunikačné zručnosti: Učitelia musia mať vynikajúce komunikačné zručnosti, vrátane schopnosti aktívne počúvať, jasne hovoriť a efektívne poskytovať spätnú väzbu.
- Pozitívny postoj: Učitelia by mali mať pozitívny postoj k svojej práci a k svojim žiakom, pretože to môže vytvoriť pozitívne prostredie na učenie a pomôcť žiakom cítiť sa oceňovaní a podporovaní.
- Diagnostické schopnosti: Učiteľ by mal skúmať a zisťovať problémy žiakov, spravodlivo a objektívne hodnotiť výkony žiakov vzhľadom k ich individuálnym odlišnostiam.

- Informačno-komunikačné zručnosti: Učitelia by mali v súčasnosti byť schopní pracovať s osobným počítačom, internetom, využívať rôzne informačné zdroje v edukačnom procese.
- Poradensko-konzultačné: Zakladajú sa na vzťahu k žiakom, najmä však učiteľa k rodičom a rozpoznávaní individuálnych zvláštností žiakov.
- Reflexia vlastnej práce a evalvácia: Spočíva v diagnostikovaní a zlepšovaní ďalších výkonov.

Nároky na učiteľa sa môžu v literárnych zdrojoch líšiť, celkovo ale sa ale opakuje dvanásť pomerne stálych charakteristík súvisiacich s efektívnosťou učiteľov a to pracovné nasadenie, oddanosť profesii, sebadôvera, spoľahlivosť, rešpekt, analytické a koncepčné myslenie, snaha o zlepšenie, neustále hľadanie informácií, iniciatíva, flexibilita, zodpovednosť a zanietenie pre učenie sa žiakov.

Osobnosť učiteľa je najsilnejším záporným ale aj kladným činiteľom učenia sa žiakov. Je kľúčom k úspechu ale aj neúspechu vo výchovno–vzdelávacej práci.

Osobitný je vzťah učiteľa k sebe samému. Ide najmä o zvýšené nároky na seba samého, na zdokonaľovanie sa, potreba stáleho sebavzdelávania, potreba byť vzorom, príkladom, zvýšená sebakontrola. Taktiež sem patrí správanie učiteľa v škole ale aj mimo nej, úpravy zovňajšku a iné. Veľmi dôležité sú pri utváraní učiteľovej osobnosti aj vyjadrovanie a myslenie. Ide o schopnosť vyjadriť svoje myšlienky, zvýšený stupeň inteligencie, vedieť sa vyjadriť stručne, jasne a zrozumiteľne. Osobitný význam majú aj povahové črty ako sú duševná sviežosť a mladosť, ochota prijímať nové podnety, zmysel pre humor, pre spravodlivosť a i.

Každý dobrý učiteľ by mal mať taktiež vysokú mieru sebaúčinnosti, čiže vlastné presvedčenie o efektivite. Táto charakteristika ovplyvňuje vyučovacie postupy, kreativitu v práci a tiež výkony žiakov. Má pozitívny vplyv aj na učenie sa žiakov, ich pozitívnu motiváciu, nepriamo ovplyvňuje vytváranie podporujúceho učebného prostredia. Takíto učitelia potom aj lepšie plánujú a organizujú výučbu, sú otvorení novým myšlienkam a inováciám, sú ochotní pracovať so zaostávajúcimi žiakmi dlhšie a je zjavné ich nadšenie.

Tip pre hospitačnú prax!

Cvičný učitelia sú dôsledne vyberaní pre pedagogickú prax, sú to kvalitou špičky vo svojom odbore. V rámci hospitačného záznamu ako i reflexie preto dôkladne sledujte ich činnosť, vystupovanie, zvládanie aj neštandardných situácií (z ktorých sú mnohé spôsobené aj vašou prítomnosťou v triede). V priložených materiáloch v časti *Stručné zhrnutie vyučovacej hodiny učiteľa študentom hospitačnej praxe* sú časti ako *Osobnostné rysy učiteľa*, *Organizačné schopnosti učiteľa*, *Štýl učiteľovej práce*, *Verbálne a neverbálne zdatnosti učiteľa* či *Atmosféra v triede*. V rámci nich ale učiteľa nehodnoťte! (na to nie ste kompetentní) ale zamerajte sa predovšetkým na to, čo vás zaujalo a myslíte, že by ste mohli v budúcnosti využiť v svojej praxi, napríklad zvládnutie konkrétnej situácie, určitý konkrétny postup učiteľa, typ výzdoby a pod.

Tip pre súvislú prax!

Dôležité je predovšetkým prísť do triedy pripravení, prísť v dostatočnom predstihu a byť dôstojne upravení. Okrem toho je však tiež dôležité, aby ste boli pozitívne naladení a empatický, pracujte bez predsudkov (aj napriek tomu, že vám budú tvrdiť napríklad, že ide o problémovú triedu). Buďte sebareflektívni a nebojte sa uznať si chybu.

5 Reflexia a sebareflexia pedagogickej praxe

Sebareflexia vo vyučovaní sa týka procesu skúmania a hodnotenia vlastných vyučovacích postupov, presvedčení a postojov k vyučovaniu. Zahŕňa to reflexiu minulých skúseností, identifikáciu oblastí na zlepšenie a rozvoj stratégií na zlepšenie vyučovania a učenia.

Sebareflexia je **pre učiteľov** dôležitou súčasťou profesijného rozvoja. Uvažovaním o svojich vlastných vyučovacích postupoch môžu učitelia identifikovať svoje silné a slabé stránky, zhodnotiť efektívnosť svojich vyučovacích metód a vykonať potrebné zmeny na zlepšenie študijných výsledkov študentov.

Sebareflexia môže mať mnoho podôb, ako napríklad vedenie denníka, zapojenie sa do dialógu s kolegami, hľadanie spätnej väzby od žiakov alebo používanie údajov na hodnotenie vyučovacích postupov. Proces sebareflexie prebieha a vyžaduje si záväzok neustáleho zlepšovania.

Celkovo môže sebareflexia pomôcť učiteľom stať sa sebavedomejšími, efektívnejšími a reflektívnejšími odborníkmi z praxe a v konečnom dôsledku zlepšiť vzdelávacie skúsenosti ich žiakov.
Sebareflexia práce učiteľa zahŕňa skúmanie a hodnotenie vlastnej profesionálnej praxe, presvedčenia a postojov k vyučovaniu. Je to neustály proces, ktorý umožňuje učiteľom hodnotiť ich výkon, identifikovať oblasti rastu a rozvíjať stratégie na zlepšenie vyučovania a učenia sa študentov.

Reflexia všeobecne prebieha v nasledovných fázach cyklu (Obr. 4), ktorý sa neustále opakuje. Prvou fázou je konanie čiže získanie osobnej skúsenosti, ktorá je sprevádzaná emocionálnym prežívaním, pocitmi, postojmi, ktoré sú rozhodujúce preto, či vyvolajú osobnú potrebu zmeny, či učiteľ bude ochotný pristúpiť k reflexii. Druhou fázou je spätný pohľad na konanie čiže premýšľanie o vlastnom vyučovaní. Zo začiatku profesijnej dráhy má byť táto fáza vedená skúsenejším kolegom, cvičným či uvádzajúcim učiteľom, ktorý pomáha vytvoriť si štruktúru tohto premýšľania, až po určitej dobe je človek schopný dávať si spätnú väzbu sám. Táto fáza môže byť pri problémoch sprevádzaná emocionálnymi pocitmi frustrácie, neistoty, zlyhávania. Je preto nevyhnutné mať pocit bezpečia, napr. zo strany toho, kto študenta či učiteľa vedie, a to akceptáciou, empatiou, autentickou komunikáciou, konkrétnosťou otázok. Pocit bezpečia je podmienkou na premenu pocitov frustrácie na motiváciu k pretrvaniu úsilia o vlastné zdokonaľovanie. Ďalšou fázou je uvedomenie si podstatných prvkov a nachádzanie väzieb, generalizáciu, na spojenie izolovaných fragmentov znalostí a skúseností a na explicitné formulovanie, v čom je problém. Je to proces zmysluplného učenia sa, lebo teória pomáha reorganizovať vlastné konkrétne skúsenosti a potreby. Ďalšou fázou je vytvorenie alternatívnych postupov. Na základe predchádzajúcej fázy dochádza k poznaniu, že pôvodný postup zrejme nevedie k cieľu alebo je nedostatočný a je potrebné zvoliť nové riešenie, ktoré sa viac zhoduje s novou, na základe teórie reorganizovanou predstavou. Je to obdobie intenzívneho štúdia teórie, hľadania námetov a alternatív. Pretože všeobecne človek nerád mení svoje zaužívané konanie, je to aj fáza zápasu s prekážkami či neochotou k vlastnej zmene. Vyskúšanie nových postupov je ale začiatok celého nového cyklu reflexie už inej novej praktickej skúsenosti.

Schopnosť reflexie vlastnej činnosti je zásadnou spôsobilosťou učiteľov. Je to kompetencia k osobnému rastu, kompetencia k sebarozvoju a sebazdokonaľovaniu profesionála v edukácii. To najcennejšie, čo môže dať uvádzajúci učiteľ začínajúcemu učiteľovi či vysokoškolský, či cvičný učiteľ študentovi na celý profesionálny život, je nástroj pre neustálu rekonštrukciu vlastnej edukačnej teórie – čiže podporiť rozvoj jeho schopnosti odborne hodnotiť svoju vyučovaciu činnosť, tým inovovať svoje pedagogické názory a neustále zlepšovať svoje učiteľské schopnosti.

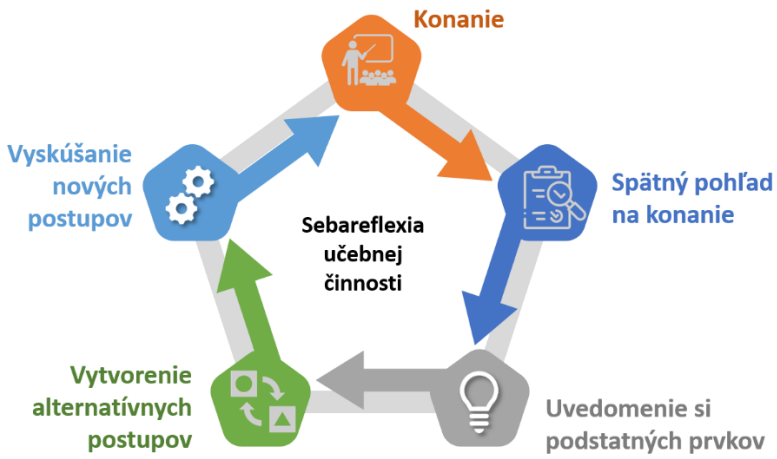

Obrázok 4. Jednotlivé fázy sebareflexie učebnej činnosti

Sebareflexia môže učiteľom pomôcť stať sa efektívnejšími a reflektívnejšími odborníkmi tým, že im umožní identifikovať ich silné a slabé stránky, zhodnotiť efektívnosť ich vyučovacích metód a vykonať potrebné zmeny na zlepšenie výsledkov učenia sa študentov.
Niektoré ďalšie spôsoby, ako sa učitelia môžu zapojiť do sebareflexie, zahŕňajú:

1. Vedenie denníka, v ktorom budú dokumentovať svoje skúsenosti s vyučovaním, pozorovania a úvahy.
2. Hľadanie spätnej väzby od kolegov, mentorov alebo nadriadených.
3. Využívanie údajov na hodnotenie ich vyučovacích postupov a študijných výsledkov žiakov.
4. Uvažovanie o vlastných presvedčeniach, hodnotách a postojoch k vyučovaniu a učeniu.

Reflexia a sebareflexia môžu byť cennými nástrojmi aj **pre budúcich učiteľov**. Uvažovaním o svojich vlastných skúsenostiach a pozorovaniach môžu študenti hlbšie pochopiť učiteľskú profesiu, ako aj svoje vlastné silné stránky, oblasti rastu a presvedčenia o vyučovaní a učení. Sebareflexia môže budúcim učiteľom pomôcť identifikovať ich štýl vyučovania, preferencie a ciele a začať rozvíjať svoju vlastnú filozofiu vyučovania. Môže im tiež pomôcť rozpoznať dôležitosť neustáleho profesionálneho rozvoja a potrebu neustáleho zlepšovania svojich vyučovacích postupov.

Niektoré spôsoby, ako sa môžu študenti, ktorí majú záujem stať sa učiteľmi, zapojiť do reflexie a sebareflexie, zahŕňajú:

1. Vedenie pedagogického denníka na zdokumentovanie svojich pozorovaní a úvah o skúsenostiach v triede, interakciách s učiteľmi a žiakmi a otázkach vzdelávania.
2. Účasť vo vzdelávacích kluboch alebo organizáciách s cieľom získať kontakt s učiteľskou profesiou a zapojiť sa do diskusie a reflexie s rovesníkmi.
3. Hľadanie mentorstva od súčasných učiteľov alebo odborníkov v oblasti vzdelávania s cieľom získať prehľad a poradenstvo v oblasti vyučovacích postupov a kariérnych ciest.
4. Zapájanie sa do pedagogického výskumu alebo projektov na prehĺbenie ich vedomostí a porozumenia teórii a praxi vzdelávania.
5. Uvažovanie o svojich vlastných vzdelávacích skúsenostiach a zvažovanie toho, ako by mohli využiť svoje vlastné skúsenosti na formovanie svojich budúcich vyučovacích postupov.

Celkovo možno povedať, že reflexia a sebareflexia môžu byť pre budúcich učiteľov cennými nástrojmi bez ohľadu na ich vek alebo úroveň skúseností. Zapojením sa do sebareflexie môžu študenti pedagogických fakúlt začať rozvíjať svoju vlastnú filozofiu výuky a identifikovať oblasti rastu, pri dosahovaní svojho cieľa stať sa učiteľom.

V rámci pedagogickej praxe možno sebareflexiu dosiahnuť práve spomínaným vedením pedagogického denníka, ktorého súčasťou sú aj seba hodnotiace formuláre. Na nasledujúcich stranách sa nachádzajú tieto konkrétne návrhy reflexií a sebareflexií viazaných na pedagogické praxe a stáž. Predstavujú neoddeliteľnú súčasť pedagogického denníka (portfólia), ktorý si študenti vedú v rámci pedagogickej praxe (viac v ďalšej kapitole).

5.1 Správa študenta - stážistu zo stáže

Meno a priezvisko študenta - stážistu:

Škola (názov):

Dátum: .....

Mentor stáže: .....

Podrobný program priebehu stáže, vrátane úloh, ktoré študent - stážista vypracoval/splnil:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Vedomosti, zručnosti (mentálne a praktické) a schopnosti získané počas stáže:

.....
.....
.....
.....

Hodnotenie cvičnej školy/školského zariadenia stážistom:

.....
.....

Celkové hodnotenie pedagogickej stáže študentom - stážistom:

.....
.....
.....
.....

Dátum a podpis študenta - stážistu: .....

Hodnotenie metodika praxe: ....

Dátum Podpis

5.2 Stručné zhrnutie vyučovacej hodiny učiteľa študentom hospitačnej praxe

Vyučovacia hodina (typ, druh organizačnej formy).
.....

Ciele vyučovacej hodiny (ich formulácia, dosiahnutie žiakmi a spätná väzba).
.....
.....

Celková organizácia vyučovacej hodiny (začiatok, kontrola úloh, organizácia skúšania, časové rozdelenie, ukončenie hodiny).
.....
.....

Priebeh vyučovacej hodiny, motivácia, expozícia (predkladanie nového učiva s využitím názornosti, využitie problémového vyučovania, inovatívnych metód, praktických aktivít, rozvoj tvorivosti, pružnosti, komunikatívnosti a spolupráce).
.....
.....

Obsah a rozsah učiva (adekvátnosť učiva pre žiakov, odbornosť, aktuálnosť, zrozumiteľnosť, logická štruktúra, náročnosť, výber a sprostredkovanie).
.....
.....

Výber didaktických pomôcok a prostriedkov (z hľadiska ich účinnosti, využitie tradičných a nových pomôcok, využitie didaktickej techniky).
.....
.....

Fixácia učiva (metódy a formy, vo forme skúšania, precvičovania, typy úloh, prepojenie so životom, medzipredmetové vzťahy, zaujímavosť, hodnotenie).
.....
.....
.....

Diagnostika a spätná väzba (preverovanie splnenia cieľov, metódy a formy hodnotenie, aplikácia získaných výsledkov)
.....
.....

*Osobnostné rysy učiteľa (psychická vyrovnanosť, pedagogický takt, pedagogický optimizmus, empatia, schopnosť pozorovať, diagnostikovať)
.....
.....

*Organizačné schopnosti učiteľa (schopnosť riadiť, tvorivosť, pružnosť, originalita, podpora samostatnosti žiakov uplatňovanie individuálneho prístupu)

.....
.....

*Štýl učiteľovej práce (pripravenosť na vyučovanie, racionálnosť, efektívnosť, účelnosť, prehľad, premyslenosť všetkých postupov, spôsob jeho komunikácie so žiakmi, jej úroveň, otázky, príkazy, metodická obratnosť a pružnosť, profesionálna úroveň, využitie časových a organizačných možností, atď.)

.....
.....

*Verbálne a neverbálne zdatnosti učiteľa (úroveň a kvalita reči, neverbálna komunikácia, vystupovanie, celková úprava)

.....

*Činnosť žiakov (prejavy správania, disciplína, úroveň vyjadrovania a slovnej zásoby, úroveň dosahovania cieľov, samostatnosti, záujem o poznávanie a učenie, úroveň žiackej aktivity a jej kvalita, úroveň vedomostí, schopností, myslenia, tvorivosti, či iných špeciálnych schopností

.....
.....
.....

*Atmosféra v triede (spolupráca, komunikácia, individuálny prístup pre rozvoj každej osobnosti, rešpektovanie psychohygienických pravidiel, striedanie činností, humánny, kresťanský prístup, dodržiavanie prestávok, pripravenosť na vyučovanie z hľadiska prostredia triedy, estetičnosť prostredia, účelnosť, názornosť, osvetlenie, teplota, čistý vzduch).

.....
.....
.....
.....

V praxovej dokumentácii dôsledne dodržiava špecifikované požiadavky metodika praxe

.....
.....

* *Zamerajte sa predovšetkým na to, čo Vás zaujalo a myslíte, že by ste mohli v budúcnosti využiť v svojej praxi, napríklad zvládnutie konkrétnej situácie, určitý konkrétny postup učiteľa, typ výzdoby a pod.*

dátum a podpis študenta .....

5.3 Reflexia a sebareflexia súvislej praxe

5.3.1 Metodický rozbor vyučovacej hodiny študenta súvislej praxe cvičným učiteľom

Dátum: ..... Vyučujúci: .....
Škola (názov): .....
Trieda: ..... Počet žiakov v triede: ..... Vyuč. hodina v rozvrhu: .....
Predmet: .....
Téma vyuč. hodiny: .....
.....

Zhodnotenie práce študenta:

Výchovno-vzdelávací cieľ: .....
.....
Materiálno-didaktické zabezpečenie: .....
.....
.....
Obsahové zameranie (odborná úroveň, terminologická presnosť, nadväznosť učiva, primeranosť):
.....
.....
.....
Výber a efektívne využívanie vyučovacích metód (aktívne striedanie metód, rozvoj komunikačných schopností):
.....
.....
.....
Využitie učebných pomôcok (vhodnosť, príprava vlastných pomôcok):
.....
.....
Časové rozvrhnutie vyučovacej hodiny (etapy vyučovacej hodiny a ich časová dotácia):
.....
.....
Jazykový prejav, spôsob vystupovania, grafický prejav:
.....
.....
Interakcia so žiakmi (motivácia, nadviazanie kontaktu, udržanie pozornosti, individuálny prístup):
.....
.....
Interdisciplinárny prístup (aplikácia poznatkov z a do iných predmetov, spoločenský význam informácií):
.....
.....
Riešenie konkrétnych situácií v triede (uplatnenie didaktických zásad, individuálny prístup)
.....
.....
Záverečné hodnotenie vyučovacej hodiny (kvalitatívna úroveň dosiahnutia výchovno-vzdelávacích cieľov), odporúčania a ďalšie usmernenia k príprave študenta
.....
.....
.....
.....

5.3.2 Sebareflexia študenta po absolvovaní výstupu

Meno a priezvisko študenta: .....

Dátum: .....

Predmet: .....

Trieda: ..... Počet žiakov v triede: ..... Vyuč. hodina v rozvrhu: .....

Téma vyuč. hodiny: .....

I. Hodnotenie prípravy:

Bola príprava robená v dostatočnom predstihu?

.....

Aké problémy ste mali pri koncipovaní prípravy?

.....

Ako ste počas výstupu využívali svoju prípravu? Bola dostatočne podrobná a odborná?

.....

Bolo v príprave potrebné niečo meniť? Ak áno, čo ste zmenili a prečo?

.....

Využijete túto prípravu bez výraznejších zmien aj v budúcnosti?

.....

II. Hodnotenie vlastného výstupu:

<u>Stanovenie cieľa</u>

Stručne zhodnoťte stanovené ciele činností, vzdelávacích aktivít a jednotlivých úloh, ktoré ste počas praxe plnili.

.....

.....

Ktoré pojmy si mal žiak v rámci preberanej témy osvojiť?

.....

Ktoré výchovné aspekty si mal žiak v rámci preberanej témy osvojiť?

.....

Aké sú cieľové informácie k preberanej téme? Aké informácie má žiak nadobudnúť realizáciou vyučovacej hodiny?

.....

Splnili ste všetky učebné požiadavky stanovené v cieľoch?

.....

Ktoré ciele bolo najproblematickejšie splniť a prečo?

.....

Ako ste zistili, či bol vyučovací cieľ dosiahnutý?

.....

Využili ste vo výučbe aj medzipredmetové vzťahy?

.....

Použité metódy (zhodnotenie metód, postupov, činností a foriem)

Využili ste viaceré vzdelávacie metódy primerané veku, záujmom žiakov, cieľu hodiny? Aké?

.....

.....

Využili ste primerane učebné pomôcky z hľadiska názornosti? Aké?

.....

Využili ste primerane učebné pomôcky z hľadiska aktivizácie a rozvoja komunikačných schopností? Aké?

.....

Využili ste na hodine učebnicu prípadne iné školské knihy? Aké?

.....

Riešili žiaci správne zadané učebné úlohy?

.....

Boli Vaše otázky primerané k veku žiakov?

.....

Ktorá činnosť/úloha bola najlepšia a prečo?

.....

Ktorá činnosť/úloha sa Vám nevydarila a prečo?

.....

Organizácia práce

Bolo časové rozvrhnutie hodiny relevantné cieľom a čiastkovým cieľom?

.....

Nadväzovali jednotlivé fázy hodiny plynule na seba?

.....

Dodržali ste časové rozvrhnutie jednotlivých častí výstupu?

.....

Striedali ste formy práce?

.....

Ktorá časť výstupu sa Vám podarila najlepšie zrealizovať a prečo?

.....

S ktorou časťou výstupu ste mali problémy a prečo?

.....

Zhodnotenie atmosféry (zhodnotenie atmosféry v triede, motivácie a aktivity žiakov a prístupu k žiakom)

Mali ste u žiakov rešpekt? Ako ste ho dosiahli a čím sa rešpekt žiakov prejavoval?

.....

Ako ste aktivizovali pasívne deti?

.....

Aké problémy ste mali s disciplínou detí? Čo bolo ich príčinou? Ako ste ich riešili?

.....

Ktoré činnosti sa žiakom najviac páčili a prečo?

.....

Stalo sa, že ste na správanie sa alebo výkon žiakov reagovali negatívne? Popíšte danú situáciu.

.....

Využili ste individuálny prístup k žiakom?

.....

Diferencovali ste úlohy podľa potrieb žiakov? Ako ste ich hodnotili?

.....

Ako ste využili spätnú väzbu?

.....

Myslíte si, že sa žiakom Vaše aktivity, úlohy a jednotlivé činnosti páčili? Uveďte prečo?

.....

Snažili sa žiaci o komunikáciu s Vami? Za akým účelom?

.....

Prejav

Aký je Váš celkový dojem z výstupu?

.....

Aká bola Vaša jazyková a rečová stránka z Vášho pohľadu?

.....

Dokázali ste rečovým prejavom zaujať žiakov? Prečo si to myslíte?

.....

Rozumeli žiaci Vašim pokynom? Vedeli čo majú počas aktivít robiť?

.....

Celkové zhodnotenie práce

Páčili sa činnosti a úlohy realizované počas hodiny všetkým žiakom?

.....

Čo spôsobovalo žiakom najväčšie problémy a prečo?

.....

Čo sa Vám na hodine najviac páčilo alebo zaujalo?

.....

Čo sa Vám na hodine najviac nepáčilo?

.....

S čím ste mali počas edukácie najväčší problém a prečo?

.....

Čo by ste na hodine predovšetkým urobili inak pri možnosti hodinu zopakovať?

.....

.....

<u>Pripomienky učiteľa k sebareflexii študenta, spoločne a odlišne vnímané prvky:</u>

.....

.....

.....

.....

Použitá literatúra

ANDERSON, L.W., KRATHWOHL, D.R., AIRASIAN, P.W., CRUIKSHANK, K.A., MAYER, R.E., PINTRICH, P.R., RATHS, J., WITTROCK. M.C. 2001. *A revison of Blooms taxonomy of educational objectives*. Addison Wesley Longman 2001 ISBN 0-321-08405-5

BOROVSKÁ, Z. 2022. Repetitórium Bloomovej taxonómie. ŠIC Košice

BUSH, T., MIDDLEWOOD, D. 2005. *Leading and Managing People in Education* SAGE Publications Limited London 2005 ISBN 0-7619-4407-9

CAPRARO, M.M., WHITFIELD, J.G., ETCHELLS, M.J., CAPRARO, R.M. (Eds.) 2016. *A companion to interdisciplinary STEM project-based learning. For Educators by Educators.* Sense Publishers 2016 ISBN 978-94-6300-484-8

COHAN, A, HONIGSFELD, A. (Eds.) 2011. *Breaking the mold of preservice and inservice teacher education: innovative and successful practices for the 21st century*. Rowman & Littlefield Education 2011 ISBN 978-1-60709-551-4

ČAPEK,R. 2015. *Moderní didaktika*. Grada Publihing, a.s, Praha 2015 ISBN978-80-247-3450-7

E. SUCHOŽOVÁ, 2014. *Rozvíjanie a hodnotenie kľúčových kompetencií v edukačnom procese.* Metodicko-pedagogické centrum 2014 ISBN: 978 – 80 – 8052 -857 – 7

FOSKETT, N., LUMBY, J. 2003. *Leading and managing education: International dimensions*. SAGE Publications Company, London, 2003. ISBN 0-7619-7202-1

FRY, H., KETTERIDGE, S., MARSHALL, S. 2003. *A handbook for teaching & learning in hight education. Second edition.* Kogan Page London 2003 ISBN 0 7494 3877 0

GAVORA, P. 2003. *Učiteľ a žiaci v komunikácii*. UK, Bratislava 2003. ISBN 80-223-1716-0

HILLIER, Y. (Ed.) 2005. *Reflective Teaching in Further and Adult Education Second Edition*. Continuum London 2005 ISBN 0-8264-7965-0

HRABAL, V., PAVALEKOVÁ, I. 2010. *Jaký jsem učitel*. Portál, Praha, 2010

JANÍK, T., HAVEL, J. (Eds.) 2005. *Sborník z mezinárodního pracovního semináře konaného dne 9. prosince 2005 na Pedagogické fakultě MU v Brně.* Masarykova Univerzita, Brno 2005

KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. 2009. *Školní didaktika.* Portál, Praha 2009 ISBN 978-80-7367-571-4.

KOSOVÁ, B., TOMENGOVÁ, A., DUCHOVIČOVÁ, J., DOUŠKOVÁ, A., ŠVEDA, D., PORTIK, M., PAVLOV, I., PETRASOVÁ, A., KMEŤOVÁ, J., , VALACHOVÁ, D., FRIDRICHOVÁ, P. 2015. *Profesijná praktická príprava budúcich učiteľov*, Banská Bystrica 2015 ISBN 978-80-557-0860-7

KRIEWALDT, J., AMBROSETTI, A., RORRISOND., CAPENESS, R. (Eds.) 2018. *Educating Future Teachers: Innovative Perspectives in Professional Experience*. Springer Nature Singapore Pte Ltd. 2018 ISBN 978-981-10-5483-9

LOKŠA, J., LOKŠOVÁ, I. 1999. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost detí ve škole: cvičení pro rozvoj soustredení a motivace žákú.* Portál, Praha 1999 ISBN 80-7178-205X.

MALCOVÁ, P. 2010 *Diagnostika pedagogické praxe očima studenta pedagogické fakulty*. Diplomová práce České Budějovice 2010

MCGREGOR, D., CARTWRIGHT, L. 2011 *Developing Reflective Practice A guide for beginning teachers*. McGraw-Hill Education, Berkshire 2011 ISBN13: 978-0-33-524257-3

MELLES, G. 2020 Design *Thinking in Higher Education. Interdisciplinary Encounters.* Springer Nature Singapore Pte Ltd. 2020 ISBN 978-981-15-5779-8

MOSS, D.M., OSBORN, T.A., KAUFMAN, D., 2008 *Interdisciplinary Education in the Age of Assessment*. Taylor & Francis e-Library, 2008 ISBN 10: 0–8058–5377–4

OROSOVÁ, R., GANAJOVÁ, M., ROZENFELD, J., DESIATNIKOVÁ, L., 2018. *Metódy sebareflexie v praktickej profesijnej príprave učiteľov*. Journal of Global Science ISSN 2453-756X (Online)

PAVLOV, I., ŠNÍDLOVÁ, M. 2013. *Profesijný rozvoj učiteľov - podnety pre modely podpory*. 3P, spol. s r.o., Praha 2013 ISBN 9788026040149.

PEŠEK, T., ŠKRABSKÝ, T., NOVOSÁDOVÁ, M., DOČKALOVÁ, J. 2019. *Šlabikár neformálneho vzdelávania v práci s mládežou*. YouthWatch. Bratislava 2019 ISBN.978-80973031-2-9

PETLÁK, E. 2000. *Pedagogicko-didaktická práca učiteľa*. Iris, Bratislava 2000

PETLÁK, E. 2004. *Všeobecná didaktika*. Iris, Bratislava 2004 ISBN 80-89018-64-5

PETLÁK, E. 2012. *Inovácie v edukačnom procese.* Dubnický technologický inštitút v Dubnici nad Váhom, 2012 ISBN 978-80-89400-39-3.

PETLÁK, E. 2016: *Všeobecná didaktika.* 3. vydanie. Iris, Bratislava 2016 ISBN 978-80-8153-064-7.

SEITL, M., DOLEJŠ, M., SMÉKALOVÁ, E., VTÍPIL, Z., ProcHázka, R., CHARVÁT, M., KOLAŘÍK, M., SEITLOVÁ, K., MEDALOVÁ, K., ČERVENKOVÁ, B., VELKOVÁ, I., FRANC L.,2014 *Manuál praxí a stáží.* Katedry psychologie FF UP v Olomouci, Olomouc 2014 ISBN 978-80-244-4311-9

SHANNON, D., GALLE, J. (Eds.) 2017 *Interdisciplinary Approaches to Pedagogy and Place-Based Education. From Abstract to the Quotidian*. Palgrave Macmillan 2017 ISBN 978-3-319-50620-3

ŠVEC, V., LOJDOVÁ, K. PRAVDOVÁ, B. (Eds.) *Učitelské praxe – současné poznatky a perspektivy*. Sborník z konference. Masarykova univerzita, 2016

TUREK, I. 2008. *Didaktika*. Iura Editor, Bratislava, 2008 ISBN 978-80-8078-198-9.

VALENT, M. 2007. *Taxonómia vzdelávacích cieľov v novom šate*. Pedagogické rozhľady, 16(5): 14-16.

WUTTKE, E., SEIFRIED, J. (Eds.) *Professional Error Competence of Preservice Teachers. Evaluation and Support.* Springer International Publishing AG 2017 ISBN 978-3-319-52647-8

ISBN 978-80-561-1072-0